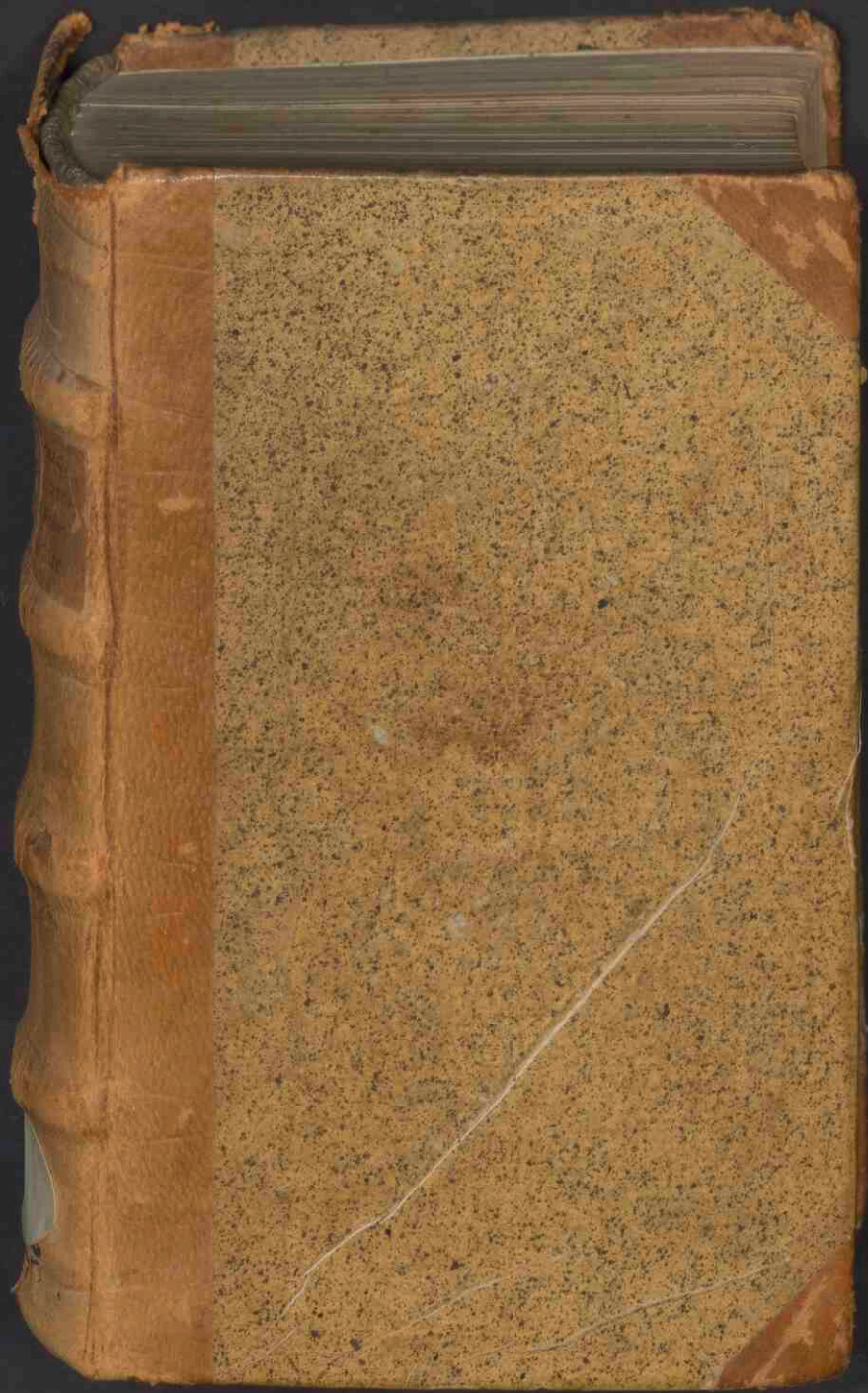

Institutionum grammaticarum de lingua hebraea liber unus

<https://hdl.handle.net/1874/456642>

Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell Huybert van Buchell (1513-1599)

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
  - de kopsnede
  - de frontsnede
  - de staartsnede
  - het achterplat

This book is part of the Van Buchell Collection Huybert van Buchell (1513-1599)

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

WILLIAM DE WYNDHAM
CANTO I. DE WYNDHAM
S. J. DE WYNDHAM
MAGISTER DE WYNDHAM

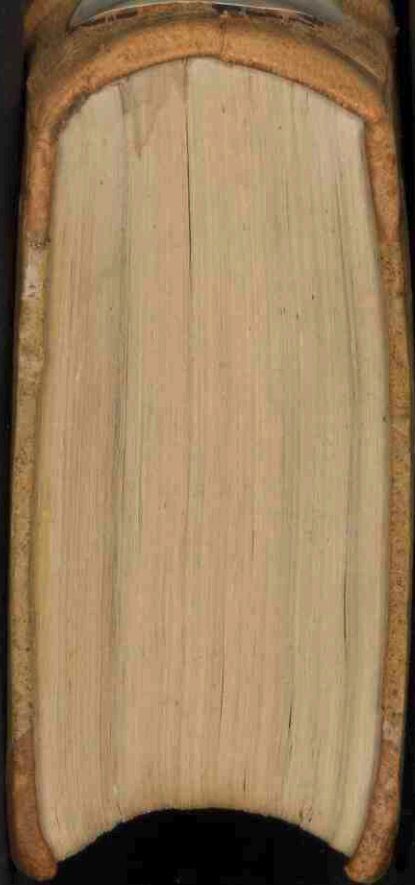
V oct.
33
U.B.U.

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or reference number, which is mostly illegible due to fading and the angle of the page.

The main body of the page contains several columns of handwritten text, which is extremely faded and difficult to read. The text appears to be organized into a structured format, possibly a list or a table, but the individual characters and words are not discernible.

Handwritten text at the bottom of the page, likely a signature or a date, which is also mostly illegible.

hebraica 510

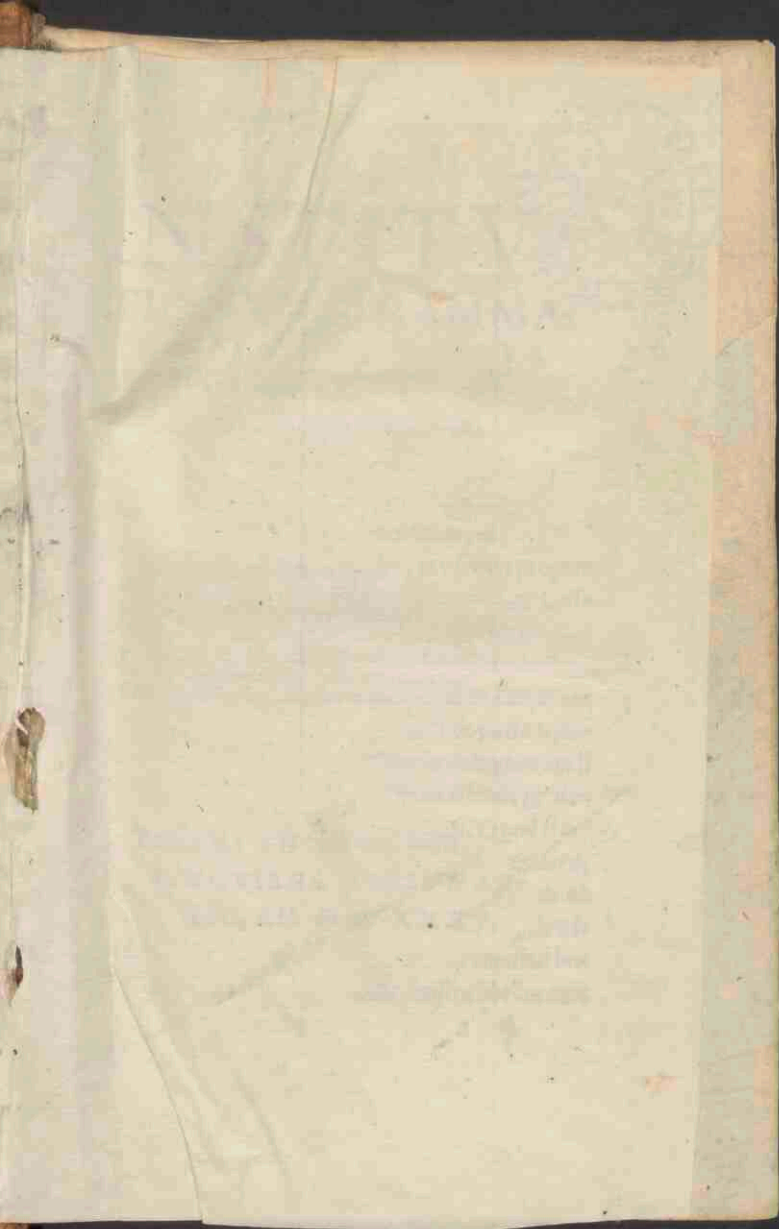

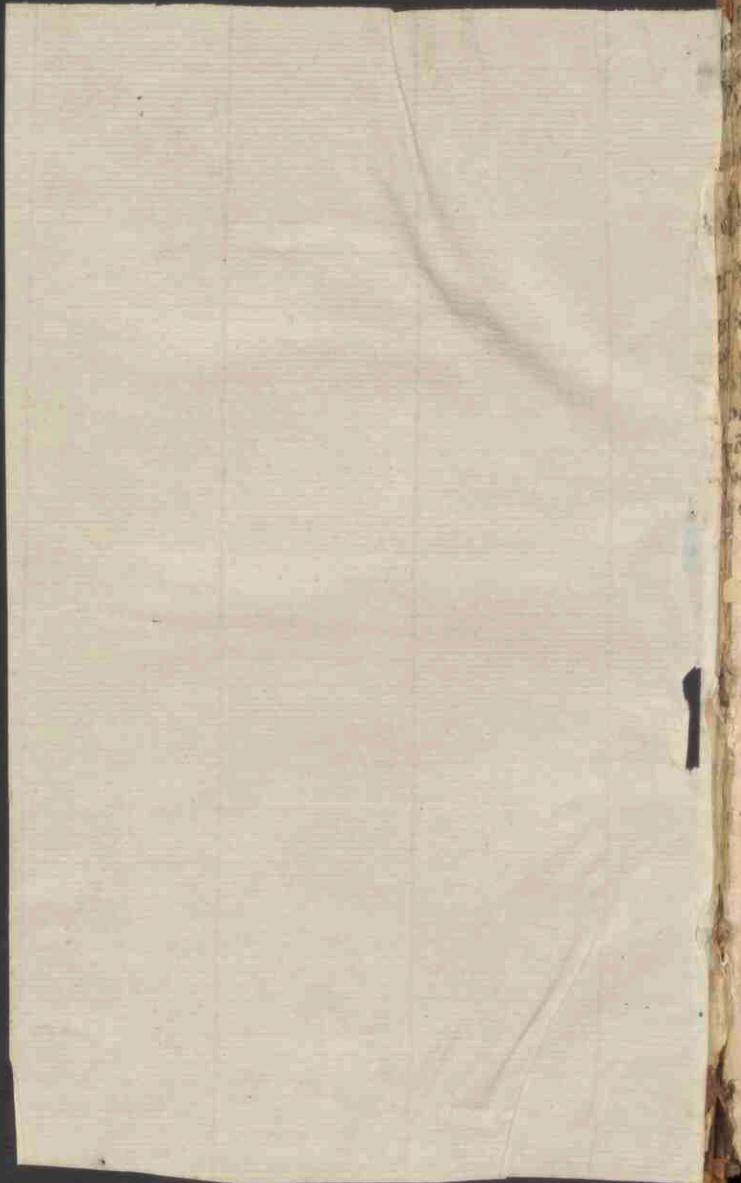

Litterae Orientales

Octavo n°. 33.

INSTITV
TIONVM GRAMMA=
TICARVM DE LINGVA

Hebræa liber unus, Theodo-
ro Bibliandro autore.

Nolo LECTOR mihi ei
cito, Grammaticen hanc uel fenne... Mto,
iurabis, hunc authorem illustrand... Hebra
esse natum, qui tanta luce de hac re scripsit
posthac de obscuritate huius linguae cono
merito. Faciltma dices præcepta quæ hac
bantur difficilima, experire modo, eme, &

TIGVRI IN OFFICINA
SCHOVIANA MENSE MAR=
TIO, AN. M. D. XXXV.

INSTITUTION

THOMAS K. KALINIA

THOMAS K. KALINIA

THOMAS K. KALINIA

THOMAS K. KALINIA

THOMAS K. KALINIA

THOMAS K. KALINIA

THOMAS K. KALINIA

THEODORVS BIBLI-

ANDER OSVALDO MYCONIO

præceptoris suo colendissimo Salutem.

Vus in me animus præceptor & officiatum multa tum magna gratificationem postulant ex me amplissimam. Eam exhibere, ut est meis facultatibus negatum, ita gaudeo mihi occasionem datam, qua te plurimum demerear, idq; magis æstimatione tua, quàm officiorum meorum modulo. Quoniam igitur tantopere probas Institutiones nostras Hebraicas, ut putes tibi alijsq; studiosis non parum utiles, præsertim propter ordinem atq; rationem præcipiendi Græcis & Latinis hominibus notam, proindeq; publicandas per typographi operam, obsequor sanè tibi Myconi colendissime, & quidè sub tuo nomine in lucem ædo, ut animi mei gratitudinem tibi faciam uel hoc pacto testatam, tuumq; studium atq; fauorem in Hebraicarum litterarum candidatos, qui cum alijs uiris bonis & doctis non semel ad æditionem hortatus es. Quod si iudicium consiliumq; tuum tam feliciter hîc ceciderit, quàm tua fidelis institutio & præceptio mihi rite obsequenti semper fuit salutaris, nihil erit utriq; formidandum, imò et gratiã non mediocrè ab omnibus bonis expectare debemus. Sin alite sinistra libellus exis

rit, uide ut paratus sis ad patrocinium. Nam mihi quidem securo licebit esse ob temeritatis & inscitiae reprehensionem, qui longe maiores rationes gratitudinis atq; obseruantiae erga te, beneq; merendi de studiis in publicando sequutus sum. Vale felicissime.
Tiguri V. Cal. Mart.

QVO CONSILIO SIT

HOC OPVS INSTITVTVM, ET

qui modus discendi Hebraicas literas

optimus uideatur.

INTER omnes
linguas quibus men-
tiū sensa mutuū
dantur & accipiun-
tur, Hebraica pro-
culdubio primatum obtinet tum
origine atq; instituto, tum usu ui-
tæ, tum pulcherrimis dei ac præstā-
tissimorū hominum eulogijs. Sūt
tamen qui audent huic utilissimæ
iuxta & sacratissimæ literaturæ de-
trahere homines sanè uel *deos uirgēs*
(Sic em̄ D. Paulus hoc genus im-
piorū uocat, quod excellētia opti-
mi dei munera pro exosis habet,
ac Theonino dente arrodit) uel

RATIO DISCENDI

Hebraicarum literarum nihil periti, cæterū de ignotis temere iudicantes. Quorum alteros monere, alteros ceu aues infaustas uerborū flagello abigere meus animus ferret, ac facultas in locuplete materia nō deesset, ipsorumq̄ adeo mores ita mererētur. Verum quia nobis in præsentī opere propositum est artis grammaticæ tradere præcepta, conuenitq̄ breuem esse, quicquid tādē præcipiatur, istos quidem ineptos oblocutores missos nunc faciam, & in animum inducā, rem nobis esse cū sapientibus, qui alieni ab omni affectu prauo negotiū ex sua natura perpendant, statuantq̄ cum Themistocle, in primis referre, si quid grauioris rei sit cū quibuslibet agendum, ut linguæ ipsorum

ipforū nobis usum & facultatem
paremus potius, q̄ ut aliena insci-
tia aut negligentia, aut fide seu per-
fidia in discrimen ueniamus. The-
mistocles em̄ quum fortuna ipsius
eò redacta esset, ut nōnulla postu-
laret à rege Persarum, integro an-
no abstinuit à cōgressu potentissi-
mi tūc temporis monarchæ, ac in
Persis degens linguam gentis per-
didicit, quo posset absq̄ interpre-
tis opera suam causam agere. Intel-
ligebat enim uir prudentissimus,
nō temere inueniri, cui se tuto cre-
deret, qui parem animum & inge-
nium rei cōficiendæ posset accom-
modare, qui tanta fide diligētiāq̄
negotiū proponeret, quanta ipse,
cuius res agebatur, sibi utendum
cernebat. Præterea si quidē inter-

RATIO DISCENDI

pretis dexteritas obueniret, hunc tamen esse genium providebat cuiusuis idiomatis, ut in aliud transiens haud queat per omnia suam proprietatem & uires, indolemque natiuam retinere. Quod igitur Graecus ille cum rege terrestri de rebus temporarijs ac friuolis acturus intellexit sibi faciundum, ut Persicae linguae peritiam sibi compararet: id ipsum caelestis sapientiae cupidi, adque ambitum aeternae uitae candidati non recusabunt, ut idiomati Hebraeo non segnem operam nauent, quo leges diuinae & haec pietatis uerae disciplina, quam Theologia uocamus, syncerissime pertractatur. Quem uero erga res diuinas recte affectum, quales conuenit omnes esse, qui regi Christo nomina

mina dederūt; quem inquā pigeat
Israēliticā linguā discere, in qua pe-
culiariter mundi huius conditor,
& cōseruator arcanum suæ uolun-
tatis mortalibus adperire digna-
tus est, in qua tremendæ maiesta-
tis legati mandata exposuerunt de
rebus arduis, de cultu numinis su-
perni, de fauore illius comparan-
do, & offensis declinādis, ac omni-
no de his, in quibus uitæ beatæ sum-
ma continetur? Profecto quiduis
laborum & sumptuum alacres to-
lerabūt, nec annum tantū ut The-
mistocles, sed bonā uitæ suæ par-
tē, si opus sit, haud grauatim huic
literaturæ impendent. Cæterum
quū illius sacrosanctæ linguæ stu-
dium florentibus rebus Christia-
ni regni fuerit frequentatum usq̃

RATIO DISCENDI

ad diui Hieronymi tempora, inde
 rebus in peius prolabantibus, in-
 ter Christianos celebrari fermè de-
 fitum est, & ad ludæos reiectum
 usq; ad superiores annos, quãdo
 uiri quidam gloria immortalis di-
 gnissimi Hebraicam literaturam
 non antiquatã, sed planè demor-
 tuam, sed inter ludæos partim se-
 pultam uelut Mercurij psychogo-
 gi reduxerunt, non ab inferis, sed
 e cælestibus sedibus. Nã corpus
 duntaxat dormitãtis literæ ludæo-
 rum claustris tenebrosis diligēter
 asseruatum est, & custodijs muni-
 tum contra Christianos, ut olim
 saluatorē seris atq; repagulis fru-
 stra coërcere conati sunt, quem ad-
 uersissimum habebãt suis studijs.
 Spiritus uero & energia Idumææ
 dialecti

dialecti apud superos uersata sūt,
non nisi spectro inter homines,
eosq̄ paucos ex Christianis obam-
bulante, donec Reuchlinus sanctę
memorię & alij uiri præstabiles
eiusdem propositi, animum litera-
turę sanctę cęlesti palatio dedu-
ctum cadaueri copularunt, Iudai-
cęq̄ gentis repagula tollentes, in
lucem nobis uenerandam matro-
nam constituerunt, non minus di-
gnam castis amoribus, q̄ Gręcus-
las istas & Latiales puellas. Quā
sanè sibi ereptam esse Apellę ze-
lotypī cernentes uehementer indi-
gnantur, licet quidam callide dissi-
mulent, nec leuius perculsi uiden-
tur, quā olīm ob amissum salua-
torem, quem sciebāt indicem atq̄
oppugnatorem superstitionis sue

RATIO DISCENDI

& simulariæ sanctitatis. Quàm in dignis uero modis interim à ludæis tractata sit præstantissima literatura, horret animus cogitãdo. Nisi enim lōgissime fallor, quicquid illud reliquū literaturæ fuit apud excæcatum populum & à patre luminum repudiatū sic coluerūt, ut haud melius de lingua sancta meriti sint, quàm isti male feriatii homines de Romano eloquio, pari audaciã & inscitia corrumpentes illud atq; spurce contaminantes. Artem uero grammaticam ita tradiderunt (Kimhios & Heliam Leuitã excipio) ut ab hominibus literaturæ huius peritis iudicioq; polentibus non ualde probentur. Quanquam & hi ludæorum, qui palmam tulerūt in hoc genere scribendi

bendi rudibus adhuc, & Latinæ
linguæ affuetis non multum con-
ducūt: siquidem methodos illa do-
cendi, quam dialectica præscribit,
non satis illis perspecta fuit, ratio-
nemq̃ loquēdi sequuntur in mul-
tis à nostra cōsuetudine abhorren-
tem. Quorum utrunq̃ tenebras
atq̃ magnam difficultatem inge-
rit ignotis alioqui disciplinis, &
omnem illustrandi modum expe-
tētibus. Eam ob rem antistites qui-
dam literarum ex nostratibus suc-
currendum & consulendū rati stu-
dijs sacrosanctæ linguæ, quod be-
ne dictū apud Iudæos reppererunt,
aut ipsi diligenti lectione observa-
runt, de arte grammatica posteris
benigne tradiderunt. De quibus
in præsentia iudiciū arbitriumq̃ fa-

RATIO DISCENDI

cere, aut uelut de reis pro tribunali sententiam ferre non habeo necessum. Hoc autem lubens agnosco & clara uoce testor, hos uiros, qui uel primariam bonarum literarum partem adiuuerunt & excoluerunt, ab omnibus studiosis merito reportare laudem ex eruditione, atq; gratiam ingentem ex proposito comodandi ac immortalis beneficii collatione. His profecto meliora me posse tradere eadem de re, si pollicear, aut confidam, arrogans iure optimo existimer. Fuere tamē harum literarum peritissimi quidam, & alioquin multifariam eruditi, obq; insignia beneficia in me obseruandi mihi, qui existimant in rem fore studiosorum salutem mei similitum, hoc est, crassulorum,

rum, si obseruationes grāmaticas
olim à me ingenij agitandi gratia
conscriptas in lucem æderem. Sic
enim sibi uideri opus iam elabora-
tum, ut maturum sit, nec indignū,
quod præcisa mora prodeat in u-
sum theologicis disciplinis conse-
cratorū. Nam fermè nihil necessa-
riarum aut utiliū rerum à me præ-
teritum esse: quæ uero tradenda iu-
dicassem, ordine scito esse dige-
sta, et modo nostris hominibus fa-
miliari atq; domestico descripta.
Gaudeo sanè mihi fidei atq; dili-
gentiæ testimonium ab eis præbe-
ri, licet ego scribēs illa minime co-
gitarim ingenij me cōdere monu-
mentum. Præterea ipsorum moni-
tis obsecundans, uel potius iusto
imperio audiēs, quum sint harum

RATIO DISCENDI

rerum artifices, ut recta præcipere
 probabile sit, & authoritatis apud
 me eximiæ, ut refragari non pos-
 sim, dijs iuuantibus de sermone He-
 braico prodam cãdide, quæ ex lu-
 dæorum & nostratiũ artibus nec
 non uarijs commentarijs, quæq̃
 usu & quantulacunq̃ obseruatio-
 ne sancti eloquiĩ hæctenus affecu-
 tus sum, sic negotium temperans,
 ut discentiũ ratio monebit, mea q̃
 facultas & huius temporis condi-
 tio permittent. Interim illud ab or-
 dine omnium in literis uerè bonis
 uersantium cupio impetratum, qd
 philosophiæ præses optat sibi con-
 tingere, ut bene dicta gratis ani-
 mis ex me accipiantur, & pro deli-
 ctis aut omissis uenia concedat̃,
 animusq̃ meus potius consyderare
 tur

tur quàm euētus. Præterea cupio, ut qui paratam habēt bonam sanctæ linguæ supellectilem, prouocati meo uel conatu uel successu, opem ferant, quantā possunt (nulla enim diligētia in rebus optimis nimia est) Hebraicæ literaturæ, citra quam consensu meliorum, authentica tum ueteris tum noui instrumēti uolumina feliciter tractari nō possunt. In hoc quidem opere à nobis tradentur grammaticæ præceptiones, quæ orthographiã, prosodiam, paragogen, & analogicam inclinationem uocū, & quæ syntaxin spectant. Quem tractatū rei grammaticæ duobus libris distinguere placuit iuxta discētium progressus. In quorū altero summam perstrinxī literatorix artis

RATIO DISCENDI

simplicissime complectens de literis & apicibus ac syllabis, quātum pertinet ad facultatē legendi consequendam, præterea discrimina literarum & uocum in quibus uertitur analogiæ cardo. Sunt em̄ eius modi generales canones & quasi fundamenta, ut ijs præteritis frustra laboretur in sermone Hebraico: cæterum tam late patent, ut illis à magistro bona fide perceptis industrius homo sine cortice, q̄d dicitur, natare possit per flumē uitalis eloquiij. Alter libellus ad eundem institutus ordinem cuncta fusius uberiusq̄ absoluet, parua q̄q̄ momenta consectans. Is erit tanq̄ domesticus magister, qui consulatur in quæstionibus subobscuris, quiq̄ responsum exhibeat, ubi de
 uen-

uentum est ad obicem & nodum, quem ille generales regulæ non satis expediunt. Posthac uero si fautores et approbatores labori meo adesse cõspexero, & nemo nos aut uerterit magis idoneus, id quod efflictim opto, & quidam uiri docti promiserunt, uita comite comẽtarios ædam de lingua sancta, in quibus singularum uocum proprietatem enucleatius altiusq̃ adperiam, & locutiones e complexu uocum præter morem Latini aut Græci sermonis ortas, prouerbia quoq̃ passim p̃ libros sacros sparsa in suos locos redigam: insigniores quoq̃ metaphoras & allegorias ad suos fontes reducam. In q̃d opus etymologicon illa etiã scrupulosiora & anomala ex analogie

partibus trañciam, putà si qua rarior inclinatio & casus uocū, quas heteroclitas appellāt, si qua cōpositio minus perspicua, si qua constructio uerborum insolentior, si quod uerbum defectum suis membris & cōditionibus, uelut numeris, temporibus, formis, & similibus, aut illa præter cōmunem sortem sibi uendicans, quæq; similia sunt, nō quidem leges communes sequentia, digna tamen scrutatione, sedulus annotabo.

Porro quia dimidiū facti q̄ bene cœpit habet iuxta inclyti poëte sententiā, nunc ordinē & uiam indicabo ad Hebraica studia capessenda, quam si olim præuidissem, ut factō iam periculo cognitū est, multū laboris declinasset, et non
 p d
 medioz

mediocris accessio eruditionis facta fuisset. Mihi quidem eluctandum fuit per hoc genus literarum propositū, quo dispendio quoue compendio & successu, impellentibus me atq; urgentibus, quibus repugnare non datum erat. Alios noui statim primō conatu repulso, quum in arduum aditū ducti, non superabilem difficultatē animo conciperent. Quidā ultra primas literas paulò minus progressi hæc studia reiecerūt ob præceptoris incōmoditatem, præsertim Iudæi, qui homines neq; modū neq; ordinem instituēdi sequuntur nostris ingenijs congruentē. At qui rem apte aggredit, illū ausim affirmare intra semestre tempus plus eruditionis solidæ acquisiturum,

RATIO DISCENDI

quàm me aut alium per ambages
 circumactū aliquot annorum cur
 riculo. Quando igitur tenus pro
 cessisse nonnullis uideor, post me
 respiciēs inferioribus candide in
 dicabo, quos cliuos & præcipi
 tia misere superarim, quâq; ducat
 mollior quidã & planior trames.
 Tu itaq; uiator me sequens ocu
 lum intende, ego uiam faciliorem
 beneuolenti animo demōstrabo.
 Ante omnia refert huc animū ad
 ferre bene constitutū & sanis opi
 nionibus informatum (qualem re
 quirunt omnes disciplinæ) qui pa
 riter sit discēdæ rei auidus, pariter
 sub freno rationis moderatis gra
 dibus incedēs. Admiratio nancq;
 & desyderium artis propositæ ui
 res ingenij excitat: uoluptasq; ad
 iuncta

iuncta, ut in philosophorum scho-
 lis iactatur, retinet occupatū in sus-
 cepto negotio. Ardor discēdi na-
 scit, si modo dentur homines non
 stipites, per rerū speciem pulchrā
 ob oculos mentis productam, ut
 aestimata rei præstantia & usu, pre-
 cioq; operæ abundantī, ad ipsam
 apprehendendam inflammemur.
 Incitatis autē animis adhibent mo-
 deramen sapientum uirorum, qui
 authoritatis pondus habeant, mo-
 nita, ut satis temporis nobis suma-
 mus ad cognitionem solidam per-
 fectamq; necessariarum rerum, ne
 nimium festinātes serius absolua-
 mus: quodq; Augustus dicere so-
 lebat, Sat cito, si sat bene. Atq; hāc
 puto causam non postremam, cur
 uocali magistro præcipue utendū

RATIO DISCENDI

fit, quum artes extēt luculenter & perspicuo sermone scriptæ: nimirum ut moderate animum discen-
tis dirigat, & pro captu cuiusq; in
dies uel horas certum pensum di-
metiatur, ne rudes atq; imperiti re-
rum uel opiniōe uana decepti, uel
nimiū præcipitantes in periculum
ueniāt. Sic animo cōfirmato mox
cognoscēdæ sunt literarum & uo-
calium punctōrū notæ, eorumq;
distincta pronuntiatio bona fide
infigenda est animo per assiduū
exercitiū, adhibito etiam lectio-
nis arbitro. Distincta inquā pro-
nuntiatio requiritur, ut elementa
singula propriā uocem & sonum
peculiarem obtineant. Nam uul-
garis pronūciatio, qua utuntur ho-
die ludæi & eorum imitatores in
hoc

hoc Christiani, corruptissima est, ut synceram & quasi uernaculam sperare non ausim. De quo in posteriori libro copiosius differam. Hic autē ut in operis ingressu ab omni contentione abstinens, quę optima uidebuntur, tanquam sola tradam obsequenti Lectori, qui doceri debet non persuaderi. Speroq; me indicaturum si minus ueram & germanam pronuntiationem, certē multo emendatiorem, quā sit uulgaris, & natiuę proximam. Et hoc quidem satis esse putarim etiam rigido sonorū elementarisq; disciplinę exactori, si unūquodq; elementū propriam & distinctam habeat uocem, quando nostris tēporibus Latinę linguę atq; Gręcę pronuntiatio longis-

RATIO DISCENDI

sime degenerauit. Delibanda sunt
 etiam initio signa prosodiarū, quę
 uox tono acuto, quę graui sit enū-
 cianda, quę syllaba correpte quę
 productim sit proferenda. Ortho-
 graphiæ uero legibus incipientes
 non egent, in quas demum cōmit-
 tere possunt, qui libros scribunt.
 Parata iam facultate legēdi & pro-
 nunciādi Hebraica, qui labor erit
 unius & alterius diei, statim ediscē-
 dæ sunt cōmunissimæ præceptio-
 nes de orationis partibus & ana-
 logicis uerborum transformatio-
 nibus, ut in priore nostro libello
 traditæ sunt. Nam hæc fundamen-
 ta minimo labore percipi queunt,
 & uim grāmaticæ artis fermè com-
 prehendant, ad hæc usus eorū tan-
 tus est, ut si quis ambitiosa festina
tione

tione prætereat, nihil feliciter sit
uerfaturus in studio Hebraicæ lin
guæ. His itaq; rebus instructus
transibit ad sacra uolumina, & ea
primum, in quibus sit facilius ora
tionis textum: quali deducuntur li
bri priores historiam gentis Iudai
cæ complectentes. Nam qui se ad
Psalms Dauidis, aut Prouerbia
Salomonis, aut prophetarum ser
mones primo conferunt destitu
ti præceptoris ducatu, næ illi pa
rum prospiciunt industriæ suæ.
Hic si contingat præceptoris feli
citas, magna laboris parte studio
si leuabuntur: Sin fuerit negata,
ex mutis utique magistris peten
dum erit præsidium, ex dictiona
rijs, ex grammaticorum traditio
nibus, atque ex translationibus

RATIO DISCENDI

Latinis, Græcis & uernaculæ lin-
 guæ, quibus adminiculis adiuti no-
 stro Marte peritiam Israëlitici ser-
 monis indagemus, diligenter col-
 latione scripturarū facta. Id quod
 tutissimum erit, postquā Hebrai-
 ca literatura diu est à nostris negle-
 cta, & à ludæis sic culta, ut merus
 Hebraismus in solis Biblijs remā-
 serit. Is locus quum præcipua in se
 contineat momēta, copiosius per-
 tractandus uidetur. Primum uolo
 tyrones huius studiij admonitos,
 ut in om̄ibus linguis ita in sermo-
 ne Israëlitico, nō modo res per uer-
 ba, sed inuicem uerborū proprie-
 tatem per res, quæ tractantur exa-
 ctius cognosci. Ea q̄, ppter ex ora-
 tionis circumstantia pensiculatim
 explorata, ex probatæ fidei com-
menta

mentarijs, ex historia certa, ex philosophiæ scrinijs uberior quædam facultas colligenda est ad uentilandas scriptorum sententias, ut ex rerum natura in planioribus locis animaduersa uerborū proprietates penitus inspiciatur, quæ uicissim in salebrosis atq; tenebrosis dictis ad sensum scripturæ nos certo itinere deducat. Cuius laboris & ille fructus est ingēsq; præcium operæ, ut per uariā scripturarum uersationem, altius infigantur animo res illæ maximæ & summopere utiles, propter quas tum hanc linguam discimus, tum in alijs disciplinis desudamus, nempe ut cursus uitæ nostræ iuxta mentem dei recte instituat. Ad hæc persuasum esse conducit, istos à uero ab-

RATIO DISCENDI

errare, qui putant spiritū dei agreste quoddam & horridum genus dicendi elegisse, sed magis audientes Bedam, Cassiodorum, Augustinū, & alios, qui exemplis etiam plurimis demonstrāt, diuinos scriptores ab artibus dicendi nō abhorruisse. Quiuis etiā liquido uerum esse perspiciet animum attendens, oratores maiestatis omnipotentis secutos ordinem & humanis pectoribus diuinitus ingeneratam rationem apte, scite, cōmode, utq; semel comprehendam, bene dicendi. Quas leges orandi q̄ præterit, fructu sermonis frustrat, nec minus delinquit, quā negligens rationem colendi terras, medendi artem, gubernandi nauem, aut ad ministrandæ publicæ rei scientiā.

Tenens

Tenendum igitur à conditoribus
sacrorum uoluminū rationes be-
nedicendi expressas plus aut mi-
nus, sicuti mens omniū governa-
trix dona sua impari mensura, sed
æquissimo iudicio dispēsat. Insunt
eorū scriptis argumentationes &
expositiones omnifariæ, prudens
rerum dispositio, schemata uerbo-
rum & sentētiarum accommoda,
heteroses multiplices tum oratio-
nis partes, tum uocum inter se qua-
litate permutantes. Insunt tropi
uel singula uerba uel plura trahen-
tes à rebus, quibus notandis insti-
tuta sunt, ad alia propter commu-
nem quampiam naturæ indolem.
Usurpatæ sunt ab illis omnes spe-
cies metaplasmī per adiectionē, de-
tractionem, permutationem lites-

RATIO DISCENDI

rarum, & apicum, siue profodiarum. Nō neglecta est ab eis numerosa cōpositio orationis, ut præter uulgare consuetudinem multa enunciarint in aurium gratiam. Cuius rei satis certam fidem Esa. uoces bellæ cōpositæ & emblemata Thessalata cap. xxv. posita faciēt, quæ sic meas aures demulcent, ut nō putem Isocratis tinnulam compositionem maiori suauitate blanditam uel delicatissimis Græcis. Quumq̃ cernam artis rhetoricæ normas, ad quas exigitur cōpositionis lepor, allusionem & repetitionem uocū, similes exitus, & parilitatem syllabarum, nō puto me hic habere Midę auriculas. Sic em̃ clarissimus in eloquio sacro rhetor locutus est. *Veasa lehoua tzebaoth*

baoth lecal haamim behar hafæh
 misthe schemamim misthe schema
 rim, schemamim memy haim sche-
 marim mesycacim. Nō puto quen-
 quam sic iacenti aure, uel sacrae lite-
 raturæ aduersum, quin fateatur in
 hoc & innumeris alijs id genus,
 Hebraico sermoni etiam esse suas
 Veneres atq; Gratias. Pro in arti-
 bus dicēdi saltem mediocriter im-
 butus ueniens ad authores sacros
 perscrutādos plurima suo pte in-
 genio multo felicius eruet, quā
 à ludæis tractatoribus aut à nostris
 Hebraicarum literarum ignaris e-
 differantur. Simul materia præbi-
 ta est, ex qua nō nihil desumat etiā
 ad facultatem benedicēdi locuple-
 tandā. Insuper memori mente reti-
 nendū existimo, ut omnis sermo

RATIO DISCENDI

nis, ita proprietatem Syriacæ huius
 ius linguæ sitam esse partim in sin-
 gulis uerbis, partim in connexu
 duarū aut plurium uocum. In sin-
 gulis perpenditur, quam rem aut
 actionē prima origine unumquodque
 uerbum significet, ut quod פֶּסֶחַ
 phær librum notat, קָרָא quara ue-
 ro legere: quæ iuncta sensum exhi-
 bent, librum legit. Vbi conside-
 randum uenit, multas Hebraicas
 uoces πολυσήμους, siue ut uulgo lo-
 quuntur, æquiuiocas esse, perinde
 ac usu uenit in Græcis & Latinis,
 adeoquæ in uniuersitate linguarum.
 Veluti חֶמֶד calorem significat &
 solem, לבנה tum cādidam, tum lu-
 nam, tum laterem. In plerisque ta-
 men dictionib. scriptis per eadem
 elementa punctū uocale differen-
 tiam

tiam cōstituit. Vt exempli gratia.
 דָּבָר si apices adiecti pronuncian-
 dum moneant dabar, uerbum si-
 gnicat, si dæbær pestem, si daber
 instinctum nature, si debir adytū,
 si debar cū particula על, causalem
 coniunctionē ualet. Rursus quæ
 dam sono diuersa rem eandem si-
 gnificant, quæ grāmaticis synony-
 ma dicuntur, ut סרעפוח סערה פארה
 authore David Kimhi super Eze-
 chielem capite xxxi. Quibus adij-
 ci potest etiam ענת ramum signifi-
 cans. Sic נאם אמר דבר מלל inquit,
 dixit, locutus est, sermocinatus est
 &c. Sic עני רש אביון דך דל מסכן
 pauper, miser, egenus, afflictus, te-
 nuis, inops. In his cognatis subtili
 opus est indagine, ut differentiam
 deprehendamus. Nulla enim uer

RATIO DISCENDI

ba usq; adeo p̄pinqua sunt, quin li-
 mite quopiam & gradu inter se di-
 rimatur, ut alterum altero sit signi-
 ficantius, uehementius, honestius,
 concinnius, & præsentī loco accō-
 modatius: quemadmodum rheto-
 res diligenter præceperunt de uer-
 borum delectu. Neq; solum in uo-
 cibus singulis inquirendum, quid
 rei aut actionis proprie significēt,
 uerum etiā casus & inclinatio, qua
 uox ab origine sua primogeniaq;
 forma paulū deflectitur, unde di-
 cuntur paronyma, ueluti quòd sæ-
 phær librum significās adsumpta
 syllaba im ספריים sepharim plures
 libros connotat. Verbum שמיע
 quod significat audiuit, adsum-
 ptis literis in aliam formā deriua-
 tū שמיעא fecit audire iam sonat,

id

id est, nunciauit præconis uoce, in-
 dixit, edixit, promulgauit, recita-
 uit & similia, prout iuncta uerba
 nos interpretari iubebunt Latinis
 auribus. Interea uero dum origi-
 natio seu etymologia uocū explo-
 ratur, simul innotescit, an uerbum
 in propria significatione relictum
 sit, an iuxta normas eloquēdi ora-
 torias aliò sit trāssumptum. Nam
 פִּשְׁתָּרִים quidem origine prima piscato-
 rem significat: inde quæ daiagim ana-
 logice detortum pisces. Iuxta
 tropū uero metaphoræ interdum
 hostes acerrime persequentes de-
 notat, qui quæ funditus tollere cupi-
 ant: interdum oratores designat,
 qui uerriculo uerbi diuini, & has-
 mis eloquentiæ sacre mundi huius
 pelagus pertrahentes in regnum

RATIO DISCENDI

dei homines afferāt. Et in illis qui
dem uersatur iudicium de singulis
uocibus : nunc de cōplexis quoq̃
dicendū, hoc est, de modis formu
lisq̃ loquendi ex duarū aut plu
rium dictionum conglutinatione
ortis. Ita enim in omnibus idioma
tib. comparatū est, ut interdū uer
ba proprietatis aliquid adsumāt,
proinde ut eis aliud aliūdue iun
ctum fuerit. Etenim uerbum agen
di aut faciendi Latinis hominibus
notissimā significationem habet.
Sed quot nascuntur inde locutio
num formæ à Græca & Germana
seu alterius barbaræ linguae pro
prietate abludentes: dum Roma
ni dicūt agere animā, agere histrio
nem, agere reum, agere indignam
rem, bene agere, agere pecus, age
re fe

re ferias, agere nugas, nihil agere.
 Item, facere litem, facere fidem, face-
 re delicti gratiam, facere gratū, fa-
 cere iniuriam, facere uitium, facere
 naufragium, facere iacturā, & mul-
 ta id genus, in quibus latet energia,
 quam aliud idioma non facile asse-
 quetur. Ea dum non sunt observa-
 ta superioribus sæculis, Romanū
 eloquium uires & omnem uenu-
 statem propè amisit, alienissimequæ
 sententiæ sunt authoribus obtru-
 sæ, ignorata & in prauum locutio-
 ne idiomatis detorta, quæ dogma-
 ta illi ueteres si reuiuiscant, mani-
 bus & pedibus impugnaturi sunt.
 Quamobrem illi, qui conati sunt
 restituere collapsam rem Latinā,
 in hanc partem præcipue incubue-
 runt, ut peculiare dicendi modos

explanarint: multumq̄ per hunc
 laborem studiosis contulerunt, ue
 lut Laurētius Vallenſis & Adria-
 nus de Romani ſermonis elegan-
 tia, & delicijs, ut ita dicam, ſimul ta-
 men de medulla atq̄ neruis diſſe-
 rentes. Multū in hoc contulerunt
 ad Græcæ Latinæq̄ linguę cog-
 nitiōē Guil. Budæus, & Thomas
 Linacer, & ſi quis fuit ſimilis pro-
 poſiti uir induſtrius. Haud ſecus
 etiam proprietās ac elegantiā Iſraë-
 litici ſermonis poſita eſt in tali uer-
 borum nexu. Dictio nanq̄ וְ לִשְׁ
 דָּאִים robuſtū ſonat ac fortem, po-
 teſtq̄ reddi per omniū nationum
 linguas uoce tantundē ſignifican-
 te. Sed quum os durum & homi-
 nem perfrictæ frontis אֲבִיר וְ רו-
 buſtum facie uocant, aut inexplē-
 bilis

bilis auiditatis hominē significan-
 tes **וַיְהִי** **וַיְהִי** robustū anima dicunt,
 totidem quidē uerba rependi pos-
 sunt, sed non tantundē pollentia.
 Sic **וַיְהִי** separatim positū id ualet,
 quod Latinis dixit : sed quibusdā
 uocibus iunctū eas loquendi for-
 mulas efficit, ut si uerbum alterius
 linguæ uerbo reddas, minime id
 eloquaris, quod in Hebraico idio-
 mate cōtinetur. Nam dicere in cor-
 de suo uel ad cor suū loqui, signifi-
 cat Hebr. pensi habere, atq; apud
 se reputare, adeoq; in animo uol-
 uere, ut 1. Reg. 1. de Anna Samue-
 lis matre historicus ait, **וַיְהִי**
וַיְהִי **וַיְהִי** **וַיְהִי** **וַיְהִי** **וַיְהִי**
 Ipsa loquebatur in cor-
 de suo, & labia moueri duntaxat
 conspiciēbātur, cæterum uox nul-
 la exaudiebatur. Subiecto nomi-

RATIO DISCENDI

ne cū beth præpositione significat
 suggerere, ac familiariter sermo-
 nē conferre siue inspirare, ut Osee
 primo, Principio sic locutus est in
 Osee deus. Et David ait, Audiam
 quid loquatur in me deus. Loqui
 super uel in cor alterius, notat, nō
 frustra ingerere uerba auribus, sed
 in animum irrepere, ac persuasum
 auditorem in sententiā suam per-
 trahere. Quemadmodum Moses
 prodidit Sichem locutum ad cor
 Dinæ, Gene. xxxiii. ubi nostra
 trāslatio habet, Tristem bālditijs
 deliniuit. Lxx. ἐλάλησε κατὰ τὴν δία
 νοίαν τῆς παρθένου αὐτῆς. i. locutus est illi se-
 cundū mentē uirginis. Vbi Lyra
 nus addit ad uulgarem translatio-
 nem explicādam, Deliniuit uerbis
 uidelicet ipsam pacificantibus. Pel
 lica

licanus nucleum aperit idiomaticis
 Heb. dicēs, Animū puellæ uerbis
 sibi conciliauit. Aug. Steuch. pro
 bat æditionem uulgarem, mœro-
 ris consolationem fuisse. Abrah.
 Ezra addit locutum uerba tenera
 seu blanda & cōsolatoria. Melius
 Rabi Salomon, Verba quæ insi-
 derunt animo. Et Osee ij. sub per-
 sona mariti loquit̄ dominus, quo-
 modo sibi cōciliarit obnoxiamq̄
 reddiderit Israëliticā gentē ceu fœ-
 minam in amoris copulam suba-
 ctā. Verba Osee sunt hæc. ורבותי
 על לבה. Quæ diuus Hieronymus
 ita explanat, Loquar ad cor eius
 uerba mollia, uerba consolatoria,
 ut tristitiam gaudio temperem ius-
 xta idioma scripturarum. Quibus
 uerbis & Sichē locutus est ad cor

RATIO DISCENDI

Ding: & Ioseph in Aegypto fratribus suis tristibus atq; metuētibus, ut mœror gaudio mutaretur. Loqui iudicia id sonat Hebreis, quod Latinis iure conuenire atq; litigare, ut Ierem. xij. משפטים אדבר אהר. Iudicia tecum loquar. Loqui pro aliquo bonū, est intercedere, causamq; alicuius tueri, ac fauorē eblādiri. Sicut Ieremias xvij. cap. dicit populum Ierosolymitanum se peccare, quū orator p̄ ipsis corā irato deo existat לדבר עליהם טובה. Vt loquar super eis bonum. Quod Germanicus sermo imitat. *Das ich jnen das best rede.* Sed hæc in præsentia sufficiāt. Nam longum foret omnia ponere: nec est instituti huius illa persequi. Studiosus sacræ linguæ, cui opera nostra loquitur,

catur, sciat ex cōplexu uocum duarum aut plurium nasci orationes, quæ alijs linguis interdū quadrēt, interdū repugnent aut dissideant, ueluti ברית ברית ferire foedus Latinam elegantiam æquiparat. בא ברית. Ire in foedus etiam Romanam locutionem repræsentat, qua dicitur inire foedus. Ratio uero locutionis apud utrosq; fortasse diuersa est. Nam Latini uerbum ini re, unde initiū trahitur, metaphoricōs accommodant omnibus ferme operibus, quæ longiore tempore perstitura uidentur, ut inire foedus, consulatum, regnum, amicitiam, prælium, & similia. Hebræi autē sumpserunt orationem à modo pangendi foederis. Qui em̄ pactum suum sacramento confirma

RATIO DISCENDI

bant antiquitus, cęsa uictima & in partes secta per eas transibant. Ut uidere datur in foedere ic̄to inter Abraham & deum, Gen. xv. Op̄positum istius *הפיר ברית* dispergere foedus, pro rumpere foedus, aut frangere foedus, à cōsuetudine Latina remotius est. In aurem dicere de more infusurrādi significat clāculum suggerere Latinis hominibus & Germanis. At Hebr. sonat plerunq̄ palām & aperte dicere, ut dissimulare nō possit is, ad quē sermo pertinet. Germanicus sermo uelut æmulus Idumæi sæpius assequitur uim illius, q̄ Latinus uel Græcus. Atq̄ istæ locutiones, quas tropos nōnulli parum apto nomine uocant, inter legendū attentissime obseruandæ sunt, quæ
in

in alieno sermone haud satis expressæ remotam solent inuehere sententiam. Et plerunq; non possunt ad plenū reddi, ut Hebraicæ loquendī formulæ in noui testamenti scriptis passim relictæ sint. Vnde manifeste patet, quàm utile sit atq; necessarium studiū huius linguæ, nisi uelimus interdum sententia scripturarum frustrari. Nec puto aliunde maius firmamētum arripuisse peruersum illud & blasphemum dogma de aduocatione diuorū, q̄ ex ignorato uel certè occultato idiomate Gene. xlvij. ubi Iacob moriens de nepotibus suis Ephraim & Manasse dicit, Inuocetur super eos nomen meū, nomina quoq; patrū meorū Abrahā et Isaac. Quod pueri hoīes significare

RATIO DISCENDI

cōtendunt, ut implorent Iacobum
 uita iam feliciter functum, qui cau-
 sam ipsorum adiuuet apud æter-
 nam dei maiestatem, quum tamen
 locutio notet eos appellādos suo
 nomine, & licet nepotes inter fi-
 lios accensendos. Ita sæpe in pro-
 phetarum inuectiuis eodem ser-
 monis genere dicitur uastandum
 esse locū, qui uocetur nomine dei,
 hoc est, templum dei domū. Hunc
 loquēdi modum Romani scripto-
 res efferunt per gerere nomen, ut
 quum de adoptionibus loquētes
 dicunt, Titum in testamento scri-
 psisse, ut Caius nomen ipsius ge-
 rat. Sed operæ precium est senten-
 tiam grauissimi theologi Augusti-
 ni super ista re apponere. Septem
 inquit feci libros de septem libris
 diuina

diuinarum scripturarum, notatis
 locutionibus singulorum, quæ mi-
 nus usitatae sunt linguæ nostræ,
 quas parum aduertendo sensum
 quærunt eorum quæ legunt, diui-
 norum eloquiorum, cum sit locu-
 tionis genus: & nonnunquam ex-
 culpunt aliqd, quod à ueritate qui-
 dem nō abhorreat, non tamen id
 sensisse author à quo scriptum est,
 inuenit, sed genere locutionis hoc
 dixisse credibilius apparet. Multa
 autem in scripturis sanctis obscu-
 ra cognito locutionis genere dilu-
 cescūt: propter quod cognoscēda
 sunt eadem genera locutionū, ubi
 sententiæ patēt, ut etiā ubi latēt, co-
 gnitio ipsa succurrat easq; intētio-
 ni legētis aperiat. Ex quibus uerbis
 sanctissimi pariter & doctiss. uiri

RATIO DISCENDI

fatis monemur, quātopere sint ad notandę diuinorū eloquiorum peculiāres formulę. De quibus idem Aurelius libros aliquot confecit, utinamq̄ negotiū absoluiſſet pari conatu & ſucceſſu. Extāt etiam huiusce p̄quisitionis reliquię quędam ueterum theologorum in opere Eucherij de formis ſpiritualibus. Conferet etiam nonnihil incipientibus libellus iſte de tropis ſcripturę titulum præferēs, quem Barptolemæus Veſthamerus nuper Latinū fecit. Ad hæc eiufdem fuerit operę parcemias diuini eloquiij & allegorias obſeruare, aut ſi quod aliud ſchema eſt, quod non uulgarem habet intellectum. Diximus iam in quibus natura opesq̄ Hebraici ſermonis conſiſtant, & qua

qua indagine sit penetrandū. Proximum est, ut de uersionibus atq; in alias linguas translationibus dicatur, quantū instituto nostro seruire uidebitur. Nemo autem iudicium meū expectet, quis interpres cui sit præferendus, Græcine an Latini, an Germani habeāt Biblia felicissime interpretata, aut qd singulis tribuendum. De Græcis diuus Hieronymus pronunciauit tū in commentarijs suis sparsim, tum in libello de optimo genere interpretandi, & his quæ ex Psalmis aliquot cōfert. Meam quoq; sententiam non dissimulabo de cunctis, quum ad locum aptiorem deuentum fuerit. Nunc abunde satis dictū erit pro adiuuandis primis studijs Hebraicæ linguæ operā dan-

RATIO DISCENDI

tium, si admoniti sint, multas ob causas utile fore, ut cum Hebraico textu conferant uarias interpretationes Latinam, Germanã, aut alterius linguæ uernaculę uersionē: Græcam etiam si eius linguæ peritia constet. Chaldaica uero trãslatio uel Ionathę uel Onkeli uel aliorum, licet in quibusdã opituletur, non tamen conducere potest, nisi iam ad mediocritatem progressis in Hebraicę linguę scientia. Sunt em̄ hęc duę dialecti cognatissime. Hos interpretes interdũ offendes inter se cõspirare, interdum dissonare, interdum repugnare, iam in scitia, iam oscitantia, iam probabilem ob causam uel de suo uerbum adijcientes, uel supprimentes, uel mutantēs, ut ponãt translaticium loco

loco proprii, aut contra figuram atque tropum explicent. Eam dissonantiam interpretum Lector attentus, & linguarum in quas Hebraica transfunduntur, peritus, facile intelliget. Sed quis optime interpretetur iam discernere, acrioris est iudicii & grauioris censuræ, cui procul absit temeritas ac impietatis corruptela. Neque uero ista multitudo et uarietas interpretationum officit nisi desidibus: pie autem sedulis & industrijs prodest, Augustino teste in libro de doctri. Christiana. Siquidem ex plurium collisione ueritatis lux uberior elidit. Cuius rei appposito exemplo uno & altero gustum quasi præbebo. Esaias capite xiiij. Babylonem extremum denuncians interitum inter

RATIO DISCENDI

alia uerba minacia predicat uertentem urbem magnificam & omnibus delicijs affluentem in domiciliū **רַבִּי** quipod animalis gaudētis solitudine. Quod Lxx. hisce uerbis interpretati sunt, *θήσω βαβυλωνίαν ἔρημον, ὡς ἐ κατοικεῖν ἔχινος*, Reddam Babylonem uastam, ut ilhic degāt echini. Hieronymus autē, Ponam in possessionem ericij, & in paludes aquarum. Oecolampadius erinacium exponit. Hi duo à Græcis in hoc dissentire uidentur, quòd Lxx. uocem ambiguā *ἐχίνος*, quæ & terrestre animal significat & aquaticum, in præsentī loco pro aquatili accepisse coniecto. Hieronymus autem & Oecolampadius accipiunt pro spinoso animali, quod extra aquas uitā degit. Huc iam confer,

fer, quæ Plinius lib. viij. cap. xxxv.
 de natura histricis et erinaciorum,
 quæc̄q̄ alij scriptores de animalium
 istorum naturis prodiderunt memo-
 riæ. Jonathan paraphraſtes Chal-
 dæus eandem uocem reddit, ſed nu-
 merum mutat, ut figuram quæ ſin-
 gularia uice pluralium ponit, a-
 periat atq̄ rem paulò clariorẽ ex-
 hibeat אַשְׁוִיָּה לְיוֹרְתָהּ קוֹפְרִיץ. Iude-
 orum noſtratiũ alij noctuam pu-
 tant, alij auem ſylueſtrẽ. Quorum
 opiniones referens in etymologi-
 co ſuo Reuchlinus rem in mediũ
 relinquit. Ex cõmentatoribus Iu-
 dæis Salomon Iarcheus ſuffragat̄
 Hieronymo dicens id anima-
 lis uulgo dici אַרְיָצוֹן. Abrahamus
 Aben Ezra ſolam nominis ratio-
 nem attingit, inquiens, אַרְיָצוֹן

RATIO DISCENDI

אומרים שהיא מגורה קפוחי באורג
 א.י. היי בעבור הקפידו
 nonnulli dicant ab eo appellatum
 animal, quod mordicus præcidat:
 quo uerbo & Esaias utitur in sote
 ria Ezechiaë, Præcisa est uelut à te
 xtore uitæ meæ tela. David Kim
 hi ait Arabib. dici quanapad duo
 bus elemētis Hebraico nomini in
 fertis, et uulgo dici Tartog animal
 perpetuò ad aquas degens. Eius
 uerba sunt hæc, חוּא נקרא בערבי,
 קנאפֿר רבלעו טארטוג וחוּא נמיצאת
 המיד במקום מים. Optime omnium
 Zuinglius rem putauit. Fibrum,
 inquit, fecimus, quod idē uerbum
 præcidere significat. Fibris autem
 horrendam morsus uim tribuunt
 naturarum scriptores. Tum q̄ in
 stagnum uersa Babylon, nullam
 commo

commodius beluam hospitio exci-
pit. Duo igitur Zuinglio nostro
suffragantur, ex quibus in tali per-
quisitione firmissimæ coniecturæ
colliguntur, etymon uocabuli, &
circumstantiæ sermonis, ut mini-
me ritu pictorum ineptientiū del-
phinum syluis appingat, fluctibus
aprum. Nam paronyma significa-
tu referre debent etiam illa, cū qui-
bus soni participatum tenēt, uelut
in hoc loco primogenium signifi-
cat præscindere, quod re ipsa nulli
animantium proprius competit, Ḳ
castori, de quo Plin. naturalis hist.
lib. viij. cap. xxx. Animal horrēdi-
morsus, arbores iuxta flumina ut
ferro cædit. Ad hæc propheta mi-
natur sic uastandam urbem super-
bia tyrānide atq; luxu scatentem,

RATIO DISCENDI

ut partim uertatur in stagnum ruptis nimirum illis magnificis molibus, quæ Euphratem interfluentem arcebāt. Quum ergo fiber amphibion sit animal uicissim terras & aquas incolens, aptissime quadrat illi Babylōis solitudo. In eiusdem prophetæ cap. xxxiiiij. uaticinium æditur de horrēda uastatione terrarum, nominatim Idumæa perstricta, quæ gloriabatur in arcibus & locis munitissimis. Eam uates canit ferissimis auibus ac bestijs cessuram, in quorū catalogo numeratur וְעָרְוּ quipoz. Sic enim habet Complutēsis codex, & alia exēplaria spectatoris fidei. Quædam habēt in fine dalet וְעָרְוּ, quædam nun וְעָרְוּ. Nec desunt utriq; scripturæ approbatores. Melior tamen

tamen pars, ut dixi, probat in fine scribendam literam zain. Quantum ad significatum pertinet, plerique omnes existimarunt idem esse, quod **זאין**, non attendentes in prior parte istius capituli eam feram poni, & in posteriore parte amplificandae rei gratia superaddi alias etiam bestias solitudine gaudentes. Septuaginta interpretati sunt, aut quicumque tandem author est Graecae uersionis, **καὶ ἐνόασεν ἐμὲ χίτων**. Hieronymus, Ibi habet foueam ericius. Zuinglius, Isthic nidulabitur ericius. Salomon Iarcheus & David Kimhi annotant eam esse bestiam, quae & **זאין** dicatur. His assentit Capnion, & sic uertit Ionathas **זאין**. Oecolampadius autumat histricem. Quos pariter (absit in-

RATIO DISCENDI

uidia dicto) hallucinatos opinor.
 Verba em̄ adiuncta signari auem
 arguunt. Sic enim scriptum est,
 שם קננה קפוז וחמלט ובקעה ודגרה
 בצלה אך שם נקבצו חיות אשה רעותה
 Quæ sic licet Latine reddere subla-
 ta figura perspicuitatis gratia, quæ
 preposterum ordinem uerborum
 introducit. Ibi nidificabit (auis fer-
 rissima) kipoz atq; pariet. In um-
 bra ipsius fouebit oua, et exculpet.
 Milui quoq; ibidem cōgregabun-
 tur, quisq; cum sodali. Mecum fa-
 cit Aben Ezra non castorem in-
 telligendum sed auem. Ait enim,
 איננו כמו קפוד רק עות אחר.
 Fortasse non absurde uulturiū accipiemus,
 præsertim quū iuxta ponatur mil-
 uus. Scribit autem Pli. lib. x. cap.
 sexto in hunc modum, Nidos uul-
 turum

turum nemo attingit. Ideo etiam
 fuere, qui putarent illos ex aduer-
 so orbe aduolare falso. Nidificant
 enim in excelsissimis rupibus. Pre-
 terea uerbum נִדְּבָ insiliendi signi-
 ficatum gerit, quod uulturum est,
 dum in cadauer inuolant. Porro
 in formis locutionū idem conspi-
 citur, quod in simplicibus uerbis,
 interpretes quædā ignorasse, quæ-
 dam negligentius uertisse, quædā
 cōsulto reliquisse, ut potius annu-
 merarent uerba, quàm sensum ap-
 penderent, nimirum quadam reli-
 gione nolentes mutare sacrū elo-
 quium. Proinde in singularū uo-
 cum & locutionum interpretatio-
 nibus diligenter cauteq; uersandū
 est, ut non omnia recipiantur ceu
 alba linea in albo lapide, uerūm ex

RATIO DISCENDI

multorū collifione id demum fueratur, quod uniuersum orationis textum, & rerum natura decreuerint esse ratū. Postremo non ignorandum & illud, Hebræorum codices licet diligentissime uel manu descriptos, uel typis impressos habere mendas aliquot, interdum in apicibus, interdum in literis, interdum in totis dictionibus. Nā exemplaria inter se uariant alicubi. Nonnunquam eadem re in diuersis scripturarū locis posita, ut multa in historijs regū & Mosis prodita, in libris *τῶν προφητῶν* et prophetarū sermonibus repetuntur, in omnibus exemplaribus dissōnātia scripturæ deprehendit̄, non etiā sententiarū repugnātia. Veluti q̄ rex Babylonis in Regū historia

ria Merodach nominatus, Esaïæ uocatur Berodach. Sunt autem à ludæis confecti libri castigationū, quas massoroth gentilicio nomine appellant, non dicam diligenter, sed superstitionissime in numerum additis minutissimis quibusuis, & maioribus nonnullis præteritis, ut ostendere possim, si huius uerbi causa in ius uocer. Neq̃ uero assentior illis, qui magis studio suæ gloriæ æstimationisq̃ tuēdg, quàm ueritatis propugnandæ iactitant ludæos de industria corrupisse plurima scripturæ loca, in quibus nostræ Christianæ religionis firmamenta continentur, ut uidelicet deessent tela in ueteris instrumenti armario, quibus Christi hostes potissimum confodiuntur.

RATIO DISCENDI

Quod Iudæos conari postquam
 melior ipsorum pars & eruditior
 in saluatoris nostri ecclesiã transi-
 ens secũ libros diuinos intulisset,
 puerile admodum apparet: stolis-
 sime uero à magnis istis theolo-
 gis dicitur, ut Hebraicæ literaturæ
 ignari uideantur ab ea prudenter
 abstinuisse, non amore huius sæ-
 culi neglexisse. Certe Hierony-
 parum æquus Iudæis nunquã eos
 uituperat ut falsarios sacrorũ uolu-
 minũ: imò contra defendit in com-
 mentarijs super sextum Esaiæ ca-
 put, inquit Iudæorum codices
 non esse corruptos. Et fuit sanè
 perq̃ procliuẽ tum librarijs tum
 ipsis authoribus eiusmodi uitia
 subrepere, maxime in punctis, in
 quibus lubricũ & subtilissimum
 nego

negotium existit. Quocirca non conuenit Iudaica superstitione alligatū esse, ut nefas atq; sacrilegum putemus, suspicari mēdas scriptio ni sacrorum codicum inoleuisse. Nam si pro emendato & syncero libet amplecti, quicquid in diuinis occurrit uoluminibus, etiam musca insidens literæ mysterium pariet, si faueat Iuno & Lucina. Rursum nemo hinc ignauiae occasionem atq; prætextum accipiat, ut quum minus grammatica ista per scrutatio succedit primo conatu, mox suspicari uelis corruptū esse codicem. Imò postquam diu multumq; nodum difficiliorem tenta ueris, omnia exploraueris, omnē, quod aiunt, moueris lapidem, ueniat tandem in mentem, fortasse li

RATIO DISCENDI

brum esse mendosum. Verbi gratia. Legens Ezechielis scripturam cap. xxxiij. Factū est in anno duodecimo, in mense decimo, in quinta die mēsis, uenit ad me qui fugerat de Ierusalē, dicens, Percussa est ciuitas. Et quæ sequuntur. Moueor Hebraicam scripturam intuens, in qua numeri præter solitum cōiuncti sunt, siquidem prius nomen defectum est litera finali, quū moris sit efferre עָשָׂרָה שָׁנִים sicut in masculino genere עָשָׂר שָׁנִים. Discussis grammaticorum omnibus capsulis ratio nulla inuenitur, ob quā in præsentī loco ita scriptum sit. Consultī nostri & Iudæi tractatores nihil respondent, sed huic lectioni unanimes subscribere uidentur. Græca interpretatio habet, ^{επ}
_{επ}

͵ϞϞ Δεκάτω ἔτει in decimo anno. Qd̄
 uitio librariorum nimirum inole-
 uit pro ͵ϞϞ Δεκάτω, ut Græca Bi-
 blia miserandum in modum uitia-
 ta sunt. Si meapte industria com-
 ponam antecedentia & sequētia,
 nihilo magis scrupulus eximitur,
 sed molestior admiratio subit ani-
 mum, qui factū sit, ut primus nun-
 cius captę urbis post annū & men-
 ses fermè sex demum ad Ezechie-
 lem peruenerit. Suspīcor tandem
 uitū inoleuisse libris incuria tem-
 porum, & primā literam esse præ-
 termīssam, ut primitus ab authore
 diuino scriptū fuerit ͵ϞϞϞϞϞϞ
 ͵ϞϞ Vndecimo anno. Qui procli-
 uis error fuit repetita litera ain, ut
 librarius animo remissiore scribēs
 semel id elementū præterierit. Nec

RATIO DISCENDI

male quadrat ueritati, elapsum aliquem urbe Ierusalē capta, uenisse in Babylonem post mēsem fermē sextum, & retulisse cladem popularium. Nam ē Babylonia in patriam ascendētes duce Iesu & Zorobabel à Cyro libertate concessa attigerunt natalē solū sexto mense peregrinationis, foeminis & infantibus totaꝫ ipsorum substantia in comitatu existentibus. Cæterum si quis contendat nihil uitij scripturam hanc habere, cum hoc non di gladiabor, malēs omnes meas cōiecturas leuissimas iudicari, quàm sanctam ecclesiæ pacem *λογομαχίας* labefactari. Nunc in summam redigere placet hætenus dicta, & rē in usum deducere, quomodo uersandū in authoribus sacris ad parandam

randã Hebraicæ linguæ peritiã,
existimemus.

Dixi nobis uideri linguã Heb.
eò redactã, ut purus putus Hebra-
ismus in xxiiij. duntaxat libris ue-
teris instrumenti supersit: nec tu-
tum esse, ut in Iudæorum propha-
nis scriptis uerã solidamq; cogni-
tionem huius sanctæ linguæ inue-
stigemus. Si cui uero ingenium, fa-
cultas, otiumq; suppetunt, uoluat
etiam istos authores, sed cum iudi-
cio, utpote non iuratos, nec specta-
tæ fidei. Consultissimum uero ui-
detur peritiã Israëlitici sermonis
à sacris scriptoribus petere, in qui-
bus etiam aliquid discriminis est,
quum alius alio mundior, luculen-
tior, elegantior conspiciatur. Ini-
tium facere conuenit à lectione hi

RATIO DISCENDI

storiae Mosaicae & proximis, Iosephus, Iudicum, & Regum, in quibus materia nota est fermè, scopusq; scriptoris in rerum narratione uersantis uelut in propatulo fixus est, ad quem respiciētes multa facilius expedient; ad hanc historię textum faciliore filo decurrit. Cōprehensio igitur sacri scriptoris proposito singulatim unūquodq; uerbū expendetur solerti examine: quæ sit origo uocis & thema, uel ut Heb. uocant, quæ radix uerbi: quid proprie significet: an relictum sit in genuina significatione, an aliorum abstractū: quid in eo uariarit ars grāmatica, quid rhetorica: an constructio insolentior, an dicēdi modus Hebræis peculiaris enascatur. Considerandū examussim, si qđ
 ada

adagium, si qua inuolutior allegoria, si quod schema reconditoris sententiæ. Interim consulēdi sunt dictionarij, adhibendæ sunt normæ grammaticorum, conferendæ sunt interpretationes uariæ, quibus tamen caue te credas, sed considerata rerum natura, excussis circumstantijs, collatis scripturæ locis alijs similibus aut planioribus, quod optimum cognoscetur, id demum recipietur pro recto & probæ notæ. Quod etiam non pigebit memoriæ causa in chartas mittere, ut quum in posterum usus fuerit, despromi possit. Et in hac sanè opera atq; exercitatione conuenit esse per initia μικρολόγιον, ut deprehensa uerbi primitiui positione curiosa indagine rimeris literas aduēticias,

RATIO DISCENDI

quid affectionis grāmaticæ affi-
 gant themati, ut nullum etiã pun-
 ctellũ dimittas indiscussum, quid
 adferat proprietatis uoci, quæ in
 iudicium producta est: nō minus
 parua ista persequens, quàm Eu-
 clio Plautinus unguium etiã præ-
 segmina in suis rationibus conclu-
 dit. Etenim si hoc pacto diligēter
 omnia inquirantur, ut in secundo
 libro ad planum ordinem conscri-
 psi, quo sint inuentu facilia, & per
 partes p̄cipi queāt, multo firmitus
 ac promptius iudiciũ parabitur, q̄
 si uniuersa grammaticorum placita
 semel aceruatim ingerant. Præ-
 terea istæ minutia plus in se mo-
 menti continent, quàm aliqui exi-
 stimant: ex quibus certè in confli-
 ctationibus tũ de scripto, tum de
 senten

sententia non pauca suppetent argumenta. Quòd si tamen incidat nodus difficilior & inextricabilis, non suadeo ibi diutius hærédum, aut uehementer indignandū. Profectu enim in studijs opus est non indignatione, ut ille præclare dixit. Notetur ergo locus, donec posterior lectio, uel homo idoneus uel liber opportune obueniens, scrupulū eximat. Exposui meam sententiã de formando studio Hebraicæ literaturæ, & quidē uerbo sius quàm meum ingenium ferat, aut nonnulli probent. Sed dabūt ueniam æqui, si præfationis loco, quam pro more quorundam alias res agens facere potuissim, de rebus utilissimis, & sacri studiij primas partes continentibus uel gar

RATIO DISCENDI

riui uel differui loquacius, certè a-
nimo beneuolenti meum iudicium
aperui. lam in præceptis ab omni
prolixitate abstinebo, atq; uerbis
tantum necessarijs utar.

Ante ingressum operis & illud
indicabo, quod literis uel medio-
criter operatos iam latere non po-
test, Hebraicã literaturã, quemad-
modũ & cognatas linguas Chal-
deam, Indicam, & Arabicam, non
pcedere uia Latinis Grecisue pro-
trita, ut legendo & scribendo à le-
ua dextrorsum eatur, sed contra si-
nistorsum à dextra ordo ducitur.
Paginarum quoq; facies Latinis
prior, Hebræis est posterior. Nec
non Iudæorum codices initiũ ha-
bent, ubi aliarum linguarum libri
finem capiunt. Quem ordinem Iu-
dæi

dæi suorū stolidi admiratores ue-
 hementer approbant, & gentium
 cæterarū consuetudini præferunt,
 ut maxime naturalem. Nam in to-
 ta fermè natura motū canonicū &
 legitimū à dextris in leuas partes
 fieri, perpetuò astris atq; mundo
 ex ortu in occasum uoluentibus.
 Huic opinioni contradicit Franci-
 scus Tissardus & alij, quasiq; diē
 ludæis dixerint de asini umbra liti-
 gant. Mihi quidem consyderanti
 formas Heb. elementorū, aut quæ
 inde nata parentis similitudinem
 amplius custodierunt, ut Chaldeæ
 & Arabica, quibus gens Turcorū
 hodie utitur, non aliā rationem se-
 cutos suspicari possum inuētores
 literarum, q̄ cōmoditatem pingē-
 di. Si enim characteres literarū dis-

RATIO DISCENDI

ligentius uersentur, & eorum ductus inspiciantur, apparebit omnino aptius esse faciliusq̃, stilū à dextra in sinistram ducere in effigiendis singulis elementis & cōpingendis in dictionum seriem. Hoc ubi fuit decretū, mox suasit ratio, pro fronte habēdam partē, quam nos dorsum facimus. Confectus neus etiam fuit ordo in totis codicibus, ut prima pagina esset in dextra parte, ultima in sinistro latere. In hoc opere quū uniuersa præcepta Latinis propemodum uerbis tradita sint, Latinus etiam ordo seruatus est. In exēplis Hebraicis reponendis à dextra leuorsum ducta est uersuum & dictionum series.

INSTITVTIONVM

GRAMMATICARVM DE LIN-

gua Hebræa liber prior Theo-
dori Bibiliandri.

Hoc opere grammatica-
rū institutionū in duas
partes diuīso, subducēs
rationem ad profectus
discientium, in priore libro simpli-
cissime de literis & earū apicibus
explicabo, quomodoq; fiāt ex eis
syllabæ, & ex syllabis dictiones.
Deinde aperiam discrimina litera-
rum & dictionum, in quibus ana-
logica deductio uersatur atq; per-
agitur.

DE LECTIONE, PRI-
mūq; de literis.

Dictiones Hebraicæ, & quic-
quid omnino lingua sonare

INSTITVT. GRAMMAT.

potest, literis atq̃ apicibus perscri-
buntur. Literæ quibus oracula di-
uina sunt ad memoriam compre-
hensa & notata, uiginti duæ exi-
stunt. Quarum figuras nominaq̃
& uoces q̃breuissime absoluaui.
In secūdo autem libro corruptam
lectionem, & aliorum pugnantes
opinionem referam.

Vau	He	Daleth	Gimel	Beth	Aleph
ו	ה	ד	ג	ב	א
Lamed	Caph	Iod	Teth	Heth	Zain
ל	כ	י	ט	ח	ז
Tzade	Pe	Ain	Samech	Nun	Mem
צ	פ	ע	ס	נ	מ
		Thau	Schin	Res	Kuph
		ת	ש	ר	ק

Quinq̃ ex illis dum in fine scri-
buntur, alia forma pinguntur, q̃
in medijs & principijs dictionū.

In

In litera em̄ mem linea sinistrū la-
 tus tenēs reliquo circulo nectitur:
 in reliquis lineola transuersa deor-
 sum protenditur. Sic enim arrisit
 scribis elegātiā & decorem affe-
 ctantibus. Vocātur autem suis no-
 minib. adsumpto epitheto, mem
 finale aut clausum: caph, nun, pe,
 tzade finale seu explicitum. Atq̄
 istas elemētorum effigies uide, ut
 suis notis exacte internoscere di-
 scas. Sunt enim quædam ita pro-
 pinque, ut si obiter quasiq̄ perfun-
 ctorie aspicias, procliue alterā pro
 altera capias etiam cum detrimen-
 to rerū: quod Lxx. interpretibus
 et alijs nō raro usu uenit. Sin pres-
 sius intuebere, nō desunt differen-
 tiarum notæ, per quas mutuū in-
 terstinguuntur. Simulachra inuis-

INSTITVT. GRAMMAT.

cem parum ab ludentia iuxta con-
stitutam, quod unum præstare po-
test hic præceptoris opera. Studio
si oculis intentis circumspiciant to-
tum literarū corpusculum, lineas,
flexus, angulos & hiatus, per quæ
discrepant. Specie colludunt beth
caph & nun ב ב ב . He & heth
ה ה. Daleth, res, caph finale ד ד ד.
Vau, zain & nun finale ו ו ו. Sa-
mech & mem finale ס ס ס. Thau &
pe finale ת ת ת. Proposui nomina li-
terarum, ut extant in Latinis codi-
cibus Hieronymi & Bibliorum sa-
crorū, formasq; demonstraui ele-
mētorum. Superest, ut dicatur de
potestate uocibusq; literarū. Quæ
cognitio elementalis distribuitur
à ludæis magistris secundum or-
gana uocis humanæ, ut quinque assi-
gnentur

gnent linguæ, Daleth teth lamed
 nun thau: Quatuor labijs, Beth
 uau mem pe: Quatuor palato, Gi-
 mel iod caph kuph: Quatuor gut-
 turi, Aleph he heth ain: Quinq; de
 tib. Zain samech tzade res schin.
 Sonus enim qui elementis istis no-
 tat ceu signis, maxime indiget ope-
 ra linguæ, labiorum, palati, guttu-
 ris aut dentium. Ex qua differētia
 satis iam liquet, quæ uox quæue so-
 nus singularum literarū proprius
 sit, nempe quòd Hebraica elemen-
 ta sono imitātur ferè Latinam lite-
 ram, quæ prima in nomine ipsorū
 æditur, ut beth sonet b nostrum,
 & gimel g, & sic deinceps. Verūm
 quia non est cuiusuis auris, ut Fas-
 bius inquit, sonos exigere, uehe-
 menterq; confunditur sonus He-

braicarum literarū, præsertim quæ sunt eiusdem instrumenti à Iudeis & Iudaizantibus ἀραρυώσαις, ibo cursum per omnia elementa, & pronuntiationē indicabo, si non exactam certè proximam synceræ atq; ueraculæ.

Α Aleph unam & propriā uocem nō habet, sed est ueluti palus in uersu defixus, cui affigantur uocales quælibet. Pro in cuiuscunq; uocalis aut diphthōgi (ut pro more Latinorum loquar) nota fuerit apposita, eam leniter è gutture pronūciari iubet, ut אדא Edā, Edom, Isboseth, Ophir, ור Aerætz.

ב Beth sono refert b nostrum, בבל Babel, quæ adsumpta syllaba migravit ad Græcos & Latinos Babylon. Puncto facta isthæc litera,

ra, quod literarū sonum intendit,
 ut suo loco dicitur, b acrius & ge-
 minum pollet, ut אבא Abba.

ג Gimel puncto inscriptum g
 uehementius sonatur, quale Ro-
 mani efferunt ante uocales a o u
 גבריאל Gabriel. In medio dictio-
 num duplex g pollet infixo pun-
 ctello, ut חגי Haggai, qui Aggeus
 nobis dicitur. Vacuum apice so-
 natur g lene, quasiq̄ aspiratum, ut
 g sonatur ante uocales Latinas i et
 e. געון Geon, uel Gheon.

ד Daleth puncto inscriptum d
 forte seu geminum exhibet, absq̄
 punctello intestino d mollius & fla-
 tu enunciatum ualet, ut דוד Da-
 uid ענין En gaddi.

ה He aspiratio lenior atque te-
 nuis est, ut pleruncq̄ prætermittas

tur Hebr. uocibus in alienam linguam discedentibus, אברהם Abraham Sara. Quando expers est uocalis pūcti, ut fermè solet in fine, inter pronunciamdum supprimitur, utq̄ ludæi loquuntur, quiescit, uelut in superiori exemplo Sara. Tamen si finalē apice impresso quidam efflandam censent, quod mihi non displicet, ut הַלְלוּיָהּ Aleluia, uel potius haleluiah.

וָו Vau non una uoce profertur. Nam exors punctorum, aut uocalem habens appositam, u consonans repræsentat, ut צַו Tzaf, uel tzau, וַשְׁתִּי Vasthi. Quod si accesserit intrinsecus apex, ff geminum æquat, ut צִיָּה Tziffa. Apicem impositum capiti gerens o uocalem literam exhibet, ut טוֹבִיָּהּ Tobias.

Puncto

Puncto in uentrē indito uocalem
u reddit, ut כבד lebus.

Ⲛ Zain, z, hoc est Græcam lite-
ram zeta, uel Latinum s, non striz-
dulum & quasi ds ualet. Quo so-
no fermè in proprijs nominibus
expressum est, זבולון Dsebulon,
siue Zabulon, עזרא Esdras.

ⲛ Heth aspirationē crassam ore
patulo exhalatam, utq̄ dicit ety-
mologicus, qui propria nomina
interpretatus est, duplicem aspira-
tionem obtinet. Hunc spiritū ue-
hemētiorem ut satis exprimerent
interpretes, in ch siue χ Græcorū
sæpissime cōmutarunt, ut חרן Ha-
ran siue Charan. Quem locū Me-
sopotamiæ scriptores ethnici ap-
pellant Charras.

Ⲟ Iod nunc uocalis i, nunc cons-
f iij

INSTITVT. GRAMMAT.

sonans i existit in pronunciando,
nunc occultatur. I consonās repu-
tatur, quacuncq; uocali adiecta, ut
יָרְדֵּן Iarden, q̄ fluuius Iordanis ap-
pellatur, יְהוּדָה Iehuda. In hoc au-
tē diffonat à gimel gracioliori, q̄
ipsum effertur cum spiritu, iod ue-
ro sine flatu, perinde ac si nitaris i
uocalem ædere, ut יִבֵּל Iobel bisyl-
labum, sed גִּבֵּה Ghobe. Vocalis
est in calce dictionum posita præ-
cedentibus uocalibus a o u, ut di-
phthongi fiant ai oi ui, ut חַי & חַיִּי
Hai una syllaba. Sic גִּוִּי goi & גַּלְגַּלִּי
galui. In monasyllabis etiã dictio-
nibus medium locum tenens præ-
cedēte uoce a, ut בַּיִת Baith. Nunc
tamen moris est subdere apicem,
nihilo tamen secius uerbo manentē
te monosyllabo, בַּיִת Baith. Ad
hunc

hunc modum iod potestatem uo-
 calis obtinet etiam in uerbis dua-
 rum & plurium syllabarum, quo-
 ties ante uau uel caph finale poni-
 tur, præcedēte uocali a, ut עֲלֵי A-
 laif. דְּבָרֵי uel דְּבָרֵי cum apice, de
 baraich. Non legi traditur à conci-
 liabulo Iudæorum, quoties præce-
 dit uox e, nec iod habuerit pro-
 prium punctum, ut בֵּית דְּבָרֵי Beth
 dibre, דְּבָרֵי דְּבָרֵי debaræcha: que omnia
 efferuntur, quasi iod nullum scri-
 ptum esset. Sunt tamen qui per di-
 phthongum pronunciant dibrei.
 Quibus libenter assentior, & iudi-
 co legendum esse quod scriptum
 est in Hebraico sermone: quemad-
 modum Quintilianus censuit in
 Græcis atq; Latinis. Post uocem
 i quandoq; sono quidem intermit-

titur, sed tamen longam syllabam
ex breui reddit, ut בינה *bijna*, qua
si scriptum sit בנה.

כ Caph grauidum pūctello in-
testino c uel k sonat, ut ברמול *Car*
mel, qui mons Carmelus est. Ex-
pers oneris illius ch uel χ Græca
nicum exhibet, ut למך *Lamech*.

ס Samech s obtusum est, non
acutum sibilans: quem sonum ob-
tinet Latina litera s uocales a o u
antecedēs. Acrior enim sibilus est
sequētibus e uel i, ut סרבל *Sarbel*.

ע Ain sicut aleph nō unam uo-
cem obtinet perpetuò, sed cuius-
cunq; uocalis nota fuerit adiecta,
ea uelut gargarismo ex gutture tor-
quenda est. Quam literam oriens
talis natio tanto conatu efferebat,
ut Lxx, Græcis haud propius me
liusq;

liusq̄ possent exhibere, quàm si
 $\gamma\alpha\mu\mu\alpha$, id est, sonū g præmitterent,
ut $\tau\epsilon\zeta$ Tzoar siue Segor. Hoc ta-
men haud fecerunt in omnibus, ut
 $\beta\epsilon\lambda$ Baal.

¶ Pe bifariam enūciatur. Nam
prægnans apice profertur ut p, &
in medio ut pp geminum, $\phi\iota\lambda\gamma\epsilon\sigma\chi$
pilegesch. Vacuum puncto f no-
strum seu ph Græcū æquipollet.
In quod elementum fermè permu-
tatū est. $\phi\iota\kappa\omega\lambda$ ficol Phenuel
siue Phanuel.

¶ Tzade sonum habet, quē nec
Græcus sermo nec Latinus agnos-
cit, authore Hieron. qui uocem
Nætzet Esa. xi. tractās ait, $\tau\zeta$ per
 ζ literam scribitur, cuius proprie-
tatem & sonum inter z & s Lati-
nus sermo nō exprimit. Est enim

INSTITVT. GRAMMAT.

stridulus & strictis dētibus uix lin-
guę impressione profertur. Inter-
pretes ut Gręcis hominibus & La-
tinis utcunq; repręsentarent, per-
sonum s reddiderunt, ut סבאָת Sa-
baoth, quod per tz notare soleo
Tzebaoth differentię causa inter
zain & zade, ut illud z siue dſ ua-
leat, hoc uero tz siue tſ lingua uali-
dius in dentes impulsa.

ק Kuph sono differt à caph,
quātum ain ab aleph, ut caph qui-
dem c uel k sonetur, kuph autē ma-
iori gutturis nisu ædatur, q crassif-
simę uocis. Quo sono crediderim
ueteres enunciaſſe, & Augustino
Iuſtiano placere animaduertimus,
ut קוֹרֶה Quore, קוֹיִטוֹ Quintus,
quod Iudæi ſcribunt קוֹיִטוֹ. Cæ-
terum quia uox iſta linguę Grę-
cæ

cæ deest, interpretes in cappa mutarunt, ususque obtinuit, ut per c uel k rependat קרבן Carban siue Corbona.

ש Schin duobus modis proferitur, apice cornibus imposito, etiam uocis diuersitatē indicante. Punctum enim dextro cornu gestans effertur per crassum stridorem, ut si x, uel sch sono committas. Sinistro uero cornu punctello insidente, acutissimo stridore proferitur, lingua in dentes compressos illisa, ut שומרון Schomron, שיקר Schaquaer. Id uerterunt interdum in s simplex, interdum in ss geminum משיח Messiah. Alterum plerumque in f unicum, sicut & prius illud, ut שרה Sara שור Sur.

ת Thau infixio puncto aeditur

INSTITVT. GRAMMAT.

ut th siue ꝑ Grecorum, תְּהַבְלִי Thubal. Carens apice bleforum peculiarem uocem expetit. Qui sonus efficitur, si prima lingua inter paululum diductos dētes inserta, uox literæ nostræ s, uel ds ædatur, ut תְּהַבְלִי dsoradso, uel Thoratho. In proprijs integre ad nos traductis ferè in th uel ꝑ mutatum cōspicitur.

Teth, Lamed, Mem, Nun, Res, Latinas literas planissime repræsentāt, quæ primæ in ipsorum nominibus conspiciūtur, t, l, m, n, r, ut יְרוּשָׁלַם Ierusalam, בְּטָן Bætæn. Quum uero dictum sit quinq; literas aliter effingi per fines dictionum, aliter per media et principia, illa tamen hæctenus de sonis elementorū dicta omnibus locis conueniunt, ut in נַאֲמָן Nææman, elementū

mētum in capite accalce positum
retinet eandem uocem.

Literarum sonos & figuras diffe-
rentes simplici breuitate indicaui,
quæ omnes quantum ad syllaba-
rum constitutionem attinet, pro
consonantibus habendæ sunt. Nec
enim quibuscunq; literis coniu-
ctis syllaba conflatur, nisi uocalibus
adsumptis, quæ in numero uigin-
tiduarum literarum non habentur
apud Hebræos, sed notis quibus-
dam extra uersum appensilibus de-
signantur. Nam quas literas ווהא
grammatici uocales appellant, absq;
uocalium punctorum adminicu-
lo sunt omniū ἀφωνότατα γράμματα.
Consequens ergo est, ut de apicibus
seu punctis dicatur.

DE APICIBVS.

HEbraei oracula diuina literis
 Had memoriae subsidium com-
 prehendentes literis supra exposi-
 tis utuntur, & praeterea multis uar-
 rijsq; apicibus. Prophanas autem
 res perscribentes literarum notis
 fermè contenti sunt breuitatis stu-
 dio uocalibus extrinsecus subin-
 tellectis. Quæ ratio scribendi & le-
 gendi ad literatos spectat, nec inci-
 pientes morari debet. Cæterum
 punctorum seu apiculorum pars
 uocalium & diphthongorum mu-
 nere fungitur, pars prosodias no-
 tat. Prioris generis xij. sunt, quo-
 rum x. sub uersu, duo superius li-
 teris applicata uoces primas & ad-
 miniculares representant, quas uo-
 cales et diphthōgos appellare con-
 sueuimus. Vocanturq; à grammata-
 ticis

ticis passim puncta, uocales, puncta uocalia, motiones, & si quod simile nomen est. In quorum tractatione multa opera grammaticis insumpta est sæpe (nisi fallor) præter rationē & citra discētium comoda. Quapropter de illis etiam quæ breuissime atque clarissime poterō, dicam, digerens secundum ordinem uocalium nostrarum a e i o u y.

Quametz apex literis substratus signat a crassum & pingue ad uocalem o inclinans, ut אָדָא Adā. Eiusdē soni est ex illo compositū punctum אָֿ hatephquametz, sed non eiusdem quantitatis. Illud em̄ productū a existit, hoc correptū: hoc enim illi punctū . præfixum affinget, quod uocatur scheua uel

hateph, id est, rapidū, ut חָלִי Hali.
 Pathah clarum a repræsentat,
 ut אֲרִיֵּל Ariel. Eiusdem uocis est
 cum ipso compositum . Hateph
 pathah, sed correptius efferēdum,
 ut אֲמֹרָה Amora, q̄d in Gomor-
 rha detortum est.

Tzere gracile atq; rotundum
 e magis declinans ad i quàm ad a
 sonatur, ut אֶפְדֹּד Ephod.

Scheua uel Hateph e tanta lín-
 guæ celeritate corripit̄ in pronun-
 ciando, ut aures propemodū sus-
 fugiat concurrentibus literis quæ
 sine media uocali una comprehen-
 sione proferrí possunt, ut אֲבְרָהָם
 Aberahã siue Abrahã. Sic in Ger-
 manica lingua beredt uel bredt,
 gemacht uel gmacht indifferen-
 ter pronunciat̄.

• Sægol exprimitur e temperatum uocali a, ut conflatam uocem habeat ex a & e, לֶמֶךְ Lamæch. Quomodo sonatur iam e Latinorum ἐπιλόγῃς Græcorum sequentibus liquidis, ut אֵמֶךְ Aemær. Eodem sono uerum correptiori pronuntiatur ex eo compositū .. Hæstephægol, ut אֵפְרַיִם Aephraim.

• Hirek unicus apiculus sub literis i uocalem nostram sono æmulatur, ut אִשׁ Isch אִשְׂרָאֵל Israël.

• Holem plerūq; subiectam habet literam uau tãquam basim, ut אֵוֶם Odæm. Enunciatur enim ut o uocalis. Subtracto uau pũctum ipsum ponitur supra uersum inter capita cõiunctarum literarum, sed pertinens ad antecedẽtem, ut אֵוֶם Odẽm. Hic admonendus est tyro

INSTITVT. GRAMMAT.

ciniū ponens huius literaturæ, sæ-
 pissime fieri ut unicum punctum
 istud simul uocalē o repræsentet,
 simul schin literæ uocem interstin-
 guat, ut עֵשֶׁה Hoschea, quasi scri-
 ptum esset עֵשׂה . Et rursum, הֵשֶׁב
 Solet, perinde quasi scriptum esset
 הֵשֶׁב .

א Schurek punctum est semper
 expetens fundamentū literæ uau,
 cui innitatur, ut דוּמָה Duma. Cæ-
 terum in explicatione literarum su-
 perius dictum est, uau habente uo-
 calem adiunctam simulq̄ punctel-
 lum in uētre, id signare, uti uau so-
 no geminati ff pronūcietur, uelut
 לִפְסָרָה liffaseru.

כ Kibutz uox conflata est ex u
 et i: quomodo Galli u Latinum es
 nunciant, aut Græci bene ypsilon
 profes

proferētes, utq̄ crassius dicā, quomodo Germani ū diphthongum pronunciant, ut סוּכּוּ Sucoth uel sycoth, מִלֵּי מִלֵּי millei.

DE SYLLABIS.

IAm ex literis & cohaerente uocali seu apice fiunt syllabæ, sic ut uox literę prior ædatur, & uocalis sonus posterior, ut בַּ ba, גַּ ga. *Vi-*des à literis incipi, atq̄ in uocalem desini. Similiter duæ literę in syllabam constringuntur interiecta uocali, ut בַּר bar, גַּמ gam. Vnicum heth in fine dictionis positum habens subiectā uocem pathah, post ipsam enunciatur. Non enim ob aliam causam in hunc modum adhibetur, q̄ ut hæc aspiratio clariori sono possit exprimi, רוּחַ Ruah,

INSTITVT. GRAMMAT.

non Ruha, משיח Meschiah, non meschiha. Errāt, qui putant idem obseruandum in litera he quæ est lenior aspiratio : גבוהה enim com- mode profertur gaboha, non ga- boah. Porrò sicut ex literis & uo- calibus conflantur syllabæ, ita ex syllabarũ connexu dictiones con- seruntur, ex dictionibusq; oratio extruit, אשמר דרבי אשמר scha/mar, אשמר דרבי Aesch/e/mor de/ra/chai. Custo- diam uias meas.

DE PROSODIIS.

ALterum genus punctorum fe- aci, quod prosodiarum & ac- centuum uice defungitur in Iudeo- rum literatura. Cuius aliquot etiã discrimina sunt, quemadmodum Latinus quoq; sermo aut Græcus uarijs

uarijs profodijs distinguitur.

Primo Hebræis apices duo sunt uocem literarum uel intendentes uel remittentes, Dages & Raphe. Dages, id est, aggrauatio, punctel lum est singulare medijs literis inscriptum, indicans intenta uel potius geminata uoce proferēdas, ut דָּאָוִד Dauid, in quo uerbo litera d priori loco uehementius est exprimenda q̄ in calce, quasi scriptum sit Ddauid, דָּהִלָּה Thehilla. Potest autē infigi certas ob causas omnibus literis, præter אָחַז, quæ gutturis nisu prolatae istam intentionem respuunt. Pro in talis apex literæ hæ circa dictionum fines impressus uel subiectus uocatur Hebræis mapik, significans literã esse pronunciandã non occultandã

INSTITVT. GRAMMAT.

auribus . Interpretatur nanq̄ ma-
 pik productiuū, ut גבוה gaboha,
 תומה Thomah. Raphe lenimen
 significat, mitigationē, aut remis-
 sionem. Et est lineola transuersa li-
 terarū capitibus superinducta, mo-
 nens literam uberiore spiritu mol-
 literq̄ sonandam, ut בֶּרֶךְ Berech.
 Olim diligenter apponebatur lite-
 ris istis sex בִּגְדֵי כֹהֵן, quum res hor-
 taretur, leni motu organorum uo-
 cis proferendas . Nunc breuitatis
 gratia & compēdij prætermittit̄ in-
 scribendo, extrinsecus autem intel-
 ligitur imposta literis, quæcunq̄
 notam dages non receperunt in
 gremium suum. Vnde canon ge-
 neralis datur . Omnis litera p̄cto
 dages uacua censetur per proso-
 diā raphe mollita, ut יֹסֵף Ioseph.
 Sic

Sic Græci sermonis uerba in omni-
bus syllabis enunciãdo deprimun-
tur, quæ acuti aut inflexi toni si-
gnum non receperunt.

Est etiam lineola trãsuersa in se-
rie dictionum constringens duo
uerba sub unũ tonum acutũ, prio-
ris dictionis tono expulso מִי-מֵה
ma - zé מִי-מֵה miquene cæ
sæph. Græci hanc prosodiã uocãt
ὑφὲρ subunionem, Hebræi makaph
coactiuum seu conclusionem. Est
præterea uirgula rectissime à uer-
su descendens, quam uocant mæ-
thæg retinaculum seu frenum, &
Amada obijcem, & Gaeia boatũ.
Indicat autem syllabam, cuius lite-
ris subdita est tractim & quasi cir-
cunflexo tono enunciãdam, ut
בְּרַחֲמָיִם bërachtháni. In hac dictione

ne syllaba initialis be longiuscula
 mora tenditur, quasi longi tempo
 ris profodiam haberet assignatã.
 Syllaba uero tha eleuat acuto to
 no. Ante periodi signum ponitur
 etiã talis uirgula, sed ea solummo
 do indicium facit, eam syllabã esse
 profodiã sedem, quæ in uersu cõ
 modius pingitur, ut דָּבָר dæbær.
 Est enim luculentior scriptio, q̄ si
 ad hunc modũ pingatur דָּבָר, post
 quod signum si continuentur uer
 ba, signũ absolutæ sententiæ non
 satis conspicuum est.

Quicquid iam præter superius
 dicta literis appingitur apicũ seu
 punctorũ seu uirgularum, ea pro
 sodiarum signa sunt, quæ parum
 apto nomine tropos appellarunt.
 Hebræi tum תְּוֹמֵי אֲשֵׁר

ἡγορεύσας uocitant, tum generalio-
 re nomine טעמים modificatiōes.
 Quibus tria simul aptissime indi-
 cantur, eleuatio depressioq̄ syllab-
 barum in legendo, modulationes
 musicae, & orationis interstitia, ut
 distinguatur in commata, cola, &
 periodos. Posteriora duo perti-
 nent magis ad profectos in literis.
 Quantū attinet ad simplicem pro-
 nunciationem, qua grammaticus
 animaduertit, ut una syllaba per
 acutam uocem elata reliquæ depri-
 mantur, hoc scire debent Hebrai-
 cæ linguæ cupidi & seduli discipu-
 li, ubicunq̄ uiderint notas istas ac-
 centuum siue supra uersum siue in-
 fra, ibi acuti toni syllabam existe-
 re, ut דָּבָר & דְּבַר & דִּבְרֵי
 multaq̄ similia (Sunt enim signa

INSTITVT. GRAMMAT.

huiuscemodi circiter xxiii) dabár.
 Quod si occurrat dictio plures p=
 fodias amplexata, prima occupat
 locū grāmatici accentus, ut $\psi\psi\eta\eta$
 lehoschúa. Hoc enim à natura in=
 stitutum est, ut in dictione una o=
 mnes syllabæ deprimantur, unica
 duntaxat acuta uel inflexa, ut In=
 honorificabilitudinítatibus, solã
 antepenultimam syllabã acuit
 reliquis om̃ibus depressis. In hoc
 autem inseruitur auribus, ut acuta
 uox ultimã syllabam obtinēs gra=
 ui permutetur in cursu uerborū,
 quem Græci uocant $\sigma\omega\pi\epsilon\tau\alpha\mu$. Si
 enim syllabæ acuãtur finales dum
 uerba continuãda sunt, subsultãs
 & insuauis nascit̃ sermo. Ad quã
 offensam auriũ declinandã, que su=
 pra modũ sunt delicatæ, institutũ
 est à

est à solertibus sonorū exactorib.
 ut ultimæ syllabæ non acuantur
 usq; ad terminum aliquem oratio
 nis puta membrum, aut comma,
 aut periodum, sed dictiones æqua
 bili tono pronuntiētur donec oc
 currat in sequēti uerbo uel acutus
 uel circumflexus tonus, ut בְּרֵאשִׁית
 בְּרֵאשִׁית אֱלֹהִים Bereschith barà Elo
 him. De notis castigationum, ut
 הַיָּבֵל & הָחֵם suo loco dicetur.

Atq; ista præcepta puto abunde
 facere ad facultatē legendi Hebrai
 ca parandam, si uel bīdūi labor &
 studium accesserit. Sed quia non
 omnes studiosi Hebraicæ literatu
 ræ operam docētis uoce uiua pos
 sunt habere, qui arbiter legētibus
 adsiſtens uitia pronuntiationis ca
 stiget, Psalmum secundum no

INSTITVT. GRAMMAT.

stris literis & profodijs describã,
ut uelut ad normam exigant hoc
exemplo haectenus de pronuncia-
tione linguæ Israëliticæ tradita.

Lámma rágeschù goim, uley-
mim íehegu rik. lithiatzebù mal
chei ærætz, uerozenim nósedu
iáhad:al (siue gal) lehouà ueal me
schihó. Né nathequa æth móse
rotheímo: uenafschelícha mimmén
nu abotheímo. Ioschèb basscha-
máim lischák: Adonai íleag lá
mo. Az iedabèr eléimo beappó:
ubāharonò iebāhalémo. Váani
nafáchthi malcí:al Tzión har
quadschi. Afapperá, æl hók, lé-
houa amàr elai, bení átha: Aní ha
íjòm ielidethícha. Scheàl mimm-
énni, uegthenà gó-im, náhalathæ'
cha: uaahyzāthchá aphsei áretz.

Thé

Théroem beschébat barzél; Gi-
chli iotzèr thenappetzém. Véa-
tha melachim hascílu; hiffaserù,
schópthei árætz. lbedù æth Jé-
houa beijreá; ueghílu bireadá.
Nasschequ bár, pen iægnaph ue
thóbedu daérech, ci ijbeár cimes
àt appó; Aschreical hósei bó.

Expressi nostris elementis quic-
quid Hebraicis notis scriptum est,
nisi quòd scheua interdum præ-
teri, quum citra sonum illius lite-
ræ bene coalescunt. Quædã haud
scio an feliciter possint reddi, sicuti
litera kuph, ain, iod dageffatum,
& similia, nisi quis contentus esse
uelit alteri præfixa litera g, altera
uero litera conduplicata. Nomen
quoque τετραγράμματον ΓΩΩ suis ele-
mentis retuli lehoua, unde fluxisse

INSTITVT. GRAMMAT.

uidentur obliqui Iouis, Iouem, Ioue, qui nominatiuum Latinæ formæ Iupiter neutiquam referunt, sed à Iudæis mutuo accepti uidentur. Iudæi quadam superstitione potius quàm religione, hoc nominis diuini, quod ἁδείσφατορ καὶ ἀνεκφώνητορ existimant, nusquam legunt, sed uice ipsius proferunt Adonai, quod dominum sonat. Abstinent quoque à scribendo sacratissimo illo quaternione Iudæi extra sacros codices, ne uidelicet nomen dei abs re usurpent: sed loco יהוה scribunt יהי, uel יהי, uel יהי, uel יהי. Hoc etiam obseruatum est diligenter à Iudæis, ne siue permoti religione, siue consules lectoribus, in fine uersuum partem uocis scribant, partemque in principium sequentis uersus trāspanant.

ponant. Quum ergo spatium extremum uersus integrā dictionem minus recipit, uel litera finali protracta longius hiatus explent, uel quibusdam literis positis, denuo scribunt dictionem integratā suis elementis. Quæ res hic commode uix potest exemplo demonstrari. Vt cunq; tamē delibabo. Si ueniat in extremo uersu scribendū **וְאֵלֹהִים**. Nec locus fit capax dictiōis **וְאֵלֹהִים**, uel litera thau **וְאֵלֹהִים** longius extendetur, uel **וְאֵלֹהִים** superiorem uersum claudent, ac sequentis inītiū erit uerbum **וְאֵלֹהִים**. Porrò ludæi compendium scribendū sectantur etiā, si quid prophani literis mandant: quod in secūdo libro aptius indicabitur. Iam analogiæ obseruationes ostendendæ sunt breui-

INSTITVT. GRAMMAT.
ter & dilucide. Primumq̄ dicen-
dum de radice, ut ludæi uocant,
deq̄ literis radicalibus & seruilib.

DE LEGITIMA VOCVM

*primogeniarum inclinatione deq̄ literis
formatiuis seu characteristicis.*

OMnis uia docendi secūdam
rationē artemq̄ instituta so-
let per notiora in cognitionē igno-
tarum rerum deducere, quæ uel di-
scendę rei principia continent, uel
naturæ nōnullam uicinitatem, ut
simulachrum quoddam exhibeāt,
idq̄ inspiciendum, quod animus
percipere debet, oculis ex parte
proponāt. Quocirca progressum
analogiæ, qua uoces Hebræi ser-
monis uarijs casibus flexibusq̄ ia-
ctantur ad exprimendā sensa men-
tis,

tis, per ea conabor demonstrare, quæ pueris etiam in lingua Latina, uel Græca, uel Germanica institutis perspecta sunt. Hoc enim modo literaturæ Israëliticæ non parum obscuritatis & molestiæ adimetur, si quid iudico. Nam in omnibus linguis per magna ingenia cultis & politis (adde barbaras quoque non prorsum neglectas) cernitur decreto nature constitutum, ut ab una origine cuiuspiam uerbi plurimæ inclinationes & discrimina deriuentur elementorum adiectione, detractiõe, aut permutatione, certis legibus comprehensa. In sermone Almanorum thema & quasi matrix deductitiõrum nomen est, aut Imperatiuum uerbi monosyllabum; cui adiectis, detractis, mu-

tatisue literis affinguntur innume-
 ri propemodū habitus. Sit exem-
 pli gratia primitiuū nomen, **man**,
 quod uirum Latinis sonat. Huic
 adiecta litera s detorquet ipsum in
 gignendi casum **des mans**. Sylla-
 ba subiecta transformat in plurati-
 uum numerum, **mannen**. Adie-
 ctio **li** deflectit diminutiuum inte-
 rim uocali a permutata, **menli**.
 Terminatio **lich** reddit adiectiuū
 & aduerbium qualitatis **manlich**.
 Cui superadditæ syllabæ **er**, & est
 comparatiui & superlatiui produ-
 cunt gradus **manlicher** / **manlis-
 chest**. Inde formatur & uerbū nu-
 bendi significatum habens **mans-
 nen**. Præposita particula priuandi
on seu **vn**, plurima quoq; inde p-
 feruntur **onmanlich** / **onmanlis-
 cher**.

cher. Infinita quoque cum eo componuntur alia præfixa, alia postposita, *schidman/ duitman/ landsman*. *Manhafft/ manschafft/ manrecht*. Et multa alia, quamquam non sit fecundissimum nomen. Rursum positio sit Germanicæ deriuationis, à Latinis tamen trãsumpta, *schrib*, scribe. Inde præsens indicatiui deflectitur præpositis personis, *ich schrib*. Et in fine sumpta est secundæ personæ terminatione uel et tertiæ personæ, dicitur, *du schribest/ der schribet*: quæ plerumque per syncopen efferruntur, *du schribst/ der schribt*. Pluralis numerus semper exprimitur adiecta syllaba *end* ad primam singularem personam, si modo circuitione tempus illud non cõficiat

tur. Tunc eñ una est uox in omni
 bus psonis utriusq; numeri. Ich
 schrib/wir schribēd. Ich schreib/
 wir schreibend. Ich han gschris
 ben/die hand gschriben. Præteri
 tum imperfectum plerunq; uariat
 indicē uocalem seu diphthongū,
 qualis est i in uerbo schrib, ut dica
 tur, Ich schreib / treib / schreigh/
 beiß &c. Cui adduntur in calce ter
 minationes superiores, du schreib
 best, aut excluso s plerunque,
 schreibt/ jr schreibend. Prima etiã
 persona & tertia singularis in hoc
 tēporē fermē similes sunt, sicut in
 optatiui modi præterito imperfe
 cto. Præteritū perfectū & plusq;=
 perfectū in omnibus uerbis Ger
 mani circūloquuntur per uerbum
 habeo uel sum, p natura cuiusq;, &
 per

per participiū passiuū præteriti tē-
poris, quod uel in en definit præfi-
xa litera g, uel in t, gschribē/gschla-
gen/gfangē / gstraafft/plagt uel
geplagt/gnōdt &c. Illa in præteri-
tis unica forma est dūtaxat uerbo
han uel bin uariato . Ich han
gschriben/der hat gschribē. Ich
hatt gschriben. Ad hūc modum
tota coniugatio uerbi passiuī ex-
primitur per huiusmodi partici-
pium & uerbū substantiuū , Ich
wird gschribē. Ich ward gschri-
ben . Ich bin gschriben gsin . Et
sic deinceps. Futurū indicatiui per
infinitiuum, qui formatur ab im-
peratiuo adiecta en syllaba, circū-
loquūtur & per uerbum substan-
tiuū, Ich wird schriben. Opta-
tium præteritum imperfectum ua-

INSTITVT. GRAMMAT.

riat etiam mediã uocalem plerũq̃,
Ich wet das ich schreib. I nancq̃
 syncerum uersum est in e mixtum
 cum uoce i, quali sono ludæi pro-
 ferũt scheua per nasum. Prima per-
 sona ferè adsumit e literã, **Das ich**
schrebe: cætera ut in indicatiuo de-
 ducunt. Coniunctiuus per omnia
 tēpora & personas exprimitur In-
 dicatiuo præmissa coniunctione
do uel so &c. so ich schrib / do ich
schreib / als ich han gschriben /
nach dem ich hatt gschribē / wen
ich wird schriben. Imperatiui ter-
 tia persona fit adscita uocali e, plu-
 ralis numerus iuxta cōmunem le-
 gem per **nd.** Et pronomē rectius
 postponitur quàm contra, **schrib**
dū / schribē der / schribend sy. In-
 finitiuus deducitur per adiectas li-

teras

teras en. Quem modum usurpāt
 experimentes supina & gerundia,
 gon **schriben**. Qua periphrasi La
 tinus sermo gaudet scriptum ire,
schriben werden, scripturū esse.
Im schriben/vom schriben/von
des schribens wegē/ es ist zeschri
ben, uel concisius **zschriben**. Par
 ticipium præsens temporis dedu
 citur per **end** incidens in termina
 tionem pluralis numeri modi in
 dicatiui **schribend**: cui adiecit lite
 ram nouella quædã elegãtia **schri**
bende. Nomen uerbale gestorem
 operis significans declinatur sylla
 ba **er/schriber**: et significans τὸ ἐνδὲ
 χόμενον, quod rerū natura permit
 tit in **lich** inclinãt, **schriblich**, **brüch**
lich / verderblich : quæ & acti
 ue interdum significant & neutra

liter, ein schedlich krieg, non ut sic dicā nocibile, sed nocens et incommodatiuū bellum. Nomina quoque rem significantia uarijs modis deriuantur, *gschriefft / tod / gfang / gschessft* &c. Quāta uero turba de ductitiorum & compositorum ab isto uerbo superest? Sed hic sistendus gradus, quū & hæc uelut *ωάφ* *γα* introduxisse quibusdā fastidiosis uidear. Ego quidem eò libētius ista retuli, quòd uidentur ad institutum nostrum facere, insuperq̄ ad obseruationem nostræ uernaculæ linguæ nonnihil cōferre, quā profecto negligere turpissimū est, & exteris linguis tātum ætatis impendere. Quodq̄ dico de Germanica lingua, id ipsum censeo faciendum studiosis om̄ibus in suæ gentis

tis

tis sermone, ut non minus sibi con-
 lendum putent sermonē patrium,
 quā olim Romani se præcipua
 cura & diligentia exercuerūt in ser-
 mone suo, cuius usus nunquā non
 erat, stultumq; & inutile uiderunt
 Græco sermoni operam magnam
 nauare, nec sibi facultatem popu-
 laris eloquiū parare. Habent au-
 tem aliæ quoq; barbaræ linguæ
 suam proportionem, & leges à
 natura fixas, quantum ego potui
 hæcenus experiri. De lingua uero
 Latina aut Græca illud ostendere
 superuacaneū foret. Nunc propo-
 situm altius ingrediamur. Illa uox
 prima, quæ sobolem numerosam
 ita parit, & genus suum latissime
 propagat, origo dictionum appel-
 latur, & parēs, & matrix, & stirps,

INSTITVT. GRAMMAT.

thema, positio, primitiuū, primogenium, utq̄ loquuntur Hebræi, fundamentum, & scaturigo, & radix. Literę autem quibus uerbum principale scribit̄, appellari solent uarie, fundamentales, substantiales, principales, originales, radicales, essentielles, naturales, proprię, primitiuę, primogenię. Quę autem accedunt propter inclinatio- nem, eas uocant famulantes, serui- les, ministratorias, accidētales, ac- cessorias, aduētitijs, adscititijs, for- matiuis, caracteristicis, figurati- uis, etsi quod est simile uocabulū. Cæterum quę literę inter flecten- dum uelut præfractę intereunt eli- minanturq̄, uocare possumus de- ciduas, labiles, caducas, reieculas, abiectitijs, refugas, abstractiles,

exter=

exterminabiles, defectiuas, & simi-
 libus appellationibus. Radix autē
 siue thema dictionū in Hebraico
 sermone solet esse uerbum actiuæ
 aut neutralis significationis, tem-
 poris præteriti, modi enunciatiui,
 singularis numeri, masculini gene-
 ris, tertiæ p̄sonæ, ut **לַעֲשׂוֹת** fecit mas.
 Negat tamen interdum rerum na-
 tura, ut sit actio existētibus rebus,
 ut **עֵשׂוֹת** herba. Disputatū est etiam
 in scholis, actionē quandoq̄ ante
 rem esse, rursusq̄ rem quandoq̄
 ante actionem. Iuxta quam ratio-
 nem ordine quoq̄ naturæ nomi-
 na sunt interdū priora uerbis. Ve-
 rum ut dixi, primogeniū Hebrai-
 cæ uocis ferē existit uerbum acti-
 uum aut neutrū. Superfunt etiam
 multa suis partibus & mēbris de-

fecta, quæ fortasse possent ex receptis authoribus integrari, si omnia contigisset legere, quæ sermone sunt Israëlitico descripta. Huius generis defectiua plurima cōtinet Latinus sermo, & illo redundantiior etiam Græcus.

Porro uox primogenita si nomen sit aut uerbum, tribus literis uelut elementis scribitur, quæ substantiales dicuntur, qualescunq; sint. Pauca complectuntur quatuor literas. Nulla simplicia uerba quinque literarum Hebraicarum censentur à clarissimis grammaticorum, sed peregrina, puta Aegyptiorum aut alterius gentis exteræ, à qua tales uoces cum rebus ad Iudæos migrarint. Cuius generis est in historia creationis אֵימָרָה significans animal
mal

mal Aegypti, quod ranam effere-
cepimus à trāslatoribus. Ea dictio
iam in mille formas & species tor-
quetur, uel sola mutatione apicū,
ut פָּעַל fecit, פָּעַל opus: uel occasu
& interitu literarum, ut יָרַד descen-
dit, יָרַד descende: uel adiectione li-
terarum circa principium, finem
& mediū, ut פָּעַל fac פָּעַל faciet,
פָּעַל פָּעַל facient: uel simul adiectione
atq; detractiōe literarum, ut נָכַח
percussit, נָכַח percutite. In qua di-
ctiōe adsutæ sunt duæ literæ he
in capite, atq; uau in calce. Interci-
derūt autem naturales, nun in itia-
lis, & he finalis. Proinde in explo-
randis uerbis ad canones artis grā
maticæ, utq; more loquar Hebrai-
co, in eruēdis radicibus, pariter ad-
uentitię extraneæq; literæ sunt am-

putãdæ, pariterq̃ radicales si quæ defectę sunt, erunt in locum suum restituẽdæ. Vt si occurrat **תשמרת** exutam litera thau & syllaba **ת** nudam radicem extrahes **שמר**, super qua demum possis etymologica in consilium adhibere, quid prima conditione atq̃ instituto significet. Proxima cognitio est, quid thau in principio, quid **ת** in fine affingant. Sic uocem **תב** percutite, præparabis ad iudicium & examen, si postquam ademeris he & uau, postliminioq̃ reduxeris in suum locũ nun & he adhibeas dictionarios, qui respondebunt **תב** id sonare, quod Romanis percussit. Præceptiones uero de inclinatione uocum aperient, quid ministerij exequatur he in fronte, quid
 uau

uau in occipitio proprietatis con-
 ciliet. Sunt autem dictionarij ad-
 ordinem elementorum cōscripti,
 ut prima sint uerba, quæ incipiunt
 ab aleph, & in his prima rursus,
 quæ proximā literam habēt beth,
 & sic deinceps. Literæ porrò deci-
 duæ diligenter sunt animo impri-
 mendæ, ut posteaquam per infle-
 ctionem uocis una uel altera litera
 fuerit amissa, uelociter mentē per
 omnia circumferens elementa ca-
 duca, uerbum in censuram propo-
 sitū instaures. A capite uerborum
 sæpe auellitur nun וְנָא accessit, וְנָא
 accede. Iod quoq; iam simpliciter
 abijcitur, iam in uau commutatur,
 וְנָא sciuit, וְנָא scito, וְנָא notum fa-
 cito. Aleph rarius perditur וְנָא di-
 cam pro וְנָא. E medio protrus-

ditur uau בַּו intellexit, בַּו intelli-
gens. Idem existimant quidam fie-
ri aleph & iod medium locum ob-
tinētibus, ut דָּם dicatur pro דָּמָם.
Quod scrupulosius traditur, q̄ uti-
lius. A fine aufertur he, אֵלָּהּ migra-
uit, אֵלָּהּ migrauerunt. Cuius natu-
ram imitatur aleph, sed rarissime.
Ad hæc quoties litera geminatur,
potest semel abijci dages ceu uesti-
gio in sequēs elementū impresso,
ut סָבָב & סָבָב circumiuit, סָבָב & סָבָב
circumiuerunt. Defectiuo igitur
themate oblato uarie multiplici-
ter q̄tentādum est ab initio, num
à capite reiectum sit nun uel iod,
num uau è medio, num he à calce,
nū litera duplicata semel omissa
sit, num iod uel nun à parte priore
atq; à posteriore simul he perditæ
sint.

sint. Quam coniecturam adiuua-
 bunt interpretes & circumstantia-
 rum cōparatio, donec usu rerum
 istarū parato statim agnoscas, qd
 detrimenti passum sit uerbū quod
 libet. Nec minor diligētia & acris
 inspectio requiritur, ut certa con-
 stituatur sentētia de literis, an pro
 substantialibus, an pro adsciti-
 tijs & formatiuis in oblata uoce ac-
 cipiantur. De qua re breuius mihi
 dicendum uideo, q̄ pleriq̄ gram-
 maticorum fecerint, non optime
 isto pacto cōsules huius lingue
 tyronibus. Rem igitur uniuersam
 hic summatim cōplectar et iudiciū
 dirigā: in secūdo autem libro par-
 ticulas singulatim persequar. Ete-
 nim quum sint elemēta sermonis
 Palæstini uigintiduo, ex eis æqua

INSTITVT. GRAMMAT.

tis partibus undecim ppetuò sunt
 essentialia, quæ nullum officium
 grammatici negotij obeunt. Quæ
 comprehenduntur ad subsidium
 memoriæ his dictionibus, ט ט ס פ ר
 ו צ י ג. Hæ literæ in quacūq; par
 te uerborū collocatæ pro substan
 tialibus habēdæ sunt, nec ulterius
 perquirendum, ecquam affectio
 nem literariam dictioni exploran
 dæ induxerint. Nam quòd semel
 & iterum uice aduentitiarum sup
 ponuntur, ut quim ו צ ט י ג pro
 ו צ ט י ג scribit, fit per metaplasmū,
 quiratione compositionis & har
 monie literas interdū mutuo trās
 sumit. Reliquæ undecim uarie pri
 mitiuo adsutæ uel una tantum uel
 plures, idēq; uel in principio, uel in
 medio, uel ad finem, distinguunt
 tempo

tēpora, modos, personas, formas,
 numeros, genus : deriuant alia no-
 mina & uerba: omnium persona-
 rum utriusq; numeri, omniumq;
 generum pronomina subnectūt.
 Inter quas literas iterum hoc discrimi-
 nis est, quòd ille quatuor **וַבְּ**
 ad caput solum thematis adhibitæ
 famulantur. In mediâ dictione aut
 fine haud minus ad substantiã per-
 tinent quàm superiores undecim.
 Quatuor uero **דָּבָר** in capite et in
 calce interdum ministrant: in me-
 dia dictione substantialium natu-
 ram obtinēt. Porrò tres **וַי** ubiq;
 locorum extrinsecus uel intrinse-
 cus adhiberi solēt. Thau in medio
 rarissime famulatur, rectiusq; iun-
 geretur cum **דָּבָר**. Vau in calce di-
 ctionum raro substantialis est, in

INSTITVT. GRAMMAT.

capite nunquam, in medio sæpiffi-
 me. Iod in medietullo uerborum
 & ultima parte haud frequēter ad
 stirpē attinet, in priore parte, nūc
 radicalis, nunc adnascens offendi-
 tur. Principium dictionis uoco,
 quod est ante literas substātiales:
 finem, quod postpositum est: me-
 dium, quod intra primam & ulti-
 mam literam essentialē contine-
 tur. Vt in uerbo **הַתְּהִיָּה** he
 adiectum est in capite **ה** in calce,
 thau mediæ uoci est insertum. Ra-
 dix enim **הוּוּ**. Quū igitur occur-
 runt istæ undecim literæ, diligen-
 ter sunt pertentandæ ac uentilan-
 dæ. Nec enim semper ministrant,
 nec semper thematis pars natura-
 lis sunt, sed ancipitem habent con-
 ditionem. Quorum officia & uar-
 rium

riū usum in posteriori libro quan-
 ta fide diligentiaq̄ potero, conscri-
 bam ad eas literas tanquam ad ca-
 pita redigens totam propè analo-
 giæ rationē. Id quod liceret etiam
 in Græca, in Latina, in Germani-
 ca, in alijs quoq̄ linguis factitare.
 Sed illud non placuit ingeniosissi-
 mis grammaticorum, ut re tam uā-
 ria & multiplici unū in cumulum
 congesta imperitos rerum ad ob-
 ruerent. Iudæi aliquanto pruden-
 tius quàm nostrates de literis serui-
 libus id tantum tradunt uno in lo-
 co, quod in uerborū & nominum
 inclinationibus nondum usu ue-
 nit. Cæterum ut non conducit stu-
 diosos ante perceptas communes
 declinationū formulas isto nego-
 tio diuexari, sic uidetur in primis

INSTITVT. GRAMMAT.

utile, grammatica re ad hunc modum collecta, indicem præparare, qui memoriam adiuuet res cõprehensas parum diligẽter interdum asseruantem: quiq̃ primis duntaxat literis imbutum dirigat ad locos præceptionum, quibus separatim explicatur unaquæq̃ pars analogiæ. Interim in discutiendis uocibus sanctæ linguæ studiosi adhibeant in consilium dictionarios, trãslationes, rerumq̃ præsentium conditionem, donec istius supellectilis aceruo diuite proposito inde sumant, quod loco explicando maxime deseruiet.

Principia & quasi fontes aperui, ex quibus uocũ declinationes certis legibus deriuantur: nunc uerbis in certas classes digestis singulorum

lorum naturã & proprietates declarabo.

DE PARTIBVS ORATIONIS.

VNiuerſitas dictionum è quibus tanq̃ partibus Hebræorum fermo extruitur in tria genera poteſt abſumi, quorum unum cõplectitur nomina rerũ, alterum actiones, tertiuũ reliquas uoces omnes, quæ per ſe nihil ſignant, ſed alijs duobus generib. uelut glutinũ infuſa conferũt ad ſententiã explicandã: quæ conſignificatiua ſolent appellari. Et his uocum diſcriminibus ars grammaticorũ à primordijs fuit contenta. Sequenti tempore (ut homines ἀλφῆς ἵππες gaudent rebus inuētis addere) numerum illum auxerũt, tertium genus

INSTITVT. GRAMMAT.

diducentes in pronomina, præpo-
 sitiones, aduerbia, coniunctiones,
 & interiectiones. Modum etiam
 uerbi separatim ponētes nomina-
 runt participium. Ea cura & stu-
 dium res traditas ampliandi ade-
 git nostros etiã de sermone Iudæo-
 rum præcipientes, ut totidem par-
 tes orationis constituerent. Quæ
 res magis ad pondus rerum & la-
 borem discantium uidetur facere,
 quàm ad scientiam adiuuandam.
 Vnde cum magistris Hebræis in
 tractatu negotij huius contentus
 ero tribus generibus uocum, quo-
 rum duo uoces declinabiles com-
 prehendunt nomina & uerba, ter-
 tium uero inuariabiles dictiones.
 Etenim si partium orationis sum-
 ma diducatur in nomina et uerba,
 &

& quæ peculiariter dictiones Iudæis uocantur, cōmode potest singulorum conditio explicari.

DE VERBO.

Verbum Hebræis dicitur *לִּפְעוּל* actio. Huius generis est uox significans agere aut pati cum tēporis intellectu. Cui subiecta est pars orationis, quā Græci *μέτρον*, Latini participium appellāt. Accidentia uerbi sex uulgo numerantur, ordo, forma, tempus, numerus, persona, genus. Cæterū ut omnia planiora exhibeantur, dicam de alijs etiam conditionibus & qualitatibus, quibus natura uerbi continet, de modo, specie, figura, significatione seu genere.

ORDO.

INSTITVT. GRAMMAT.

ORdinē Iudæi קַוְוָא. i. sectionē discretionemq̄ uocant. Eam possumus aut classē uocare, aut coniugationē, aut inclinationem Græcorum imitatione. Nihil enim aliud est quàm norma, secundum quam uerbum in uarios uultus & habitus transformatur. Eam Græci discernūt indicio præsentis temporis indicatiui modi, ut $\pi\acute{\iota}\pi\eta\omega$ habens $\pi\eta$ literas ante ω statuunt primæ inclinationis, $\lambda\acute{\epsilon}\gamma\omega$ uero habēs literam γ decernant secundæ inclinationis. Latinorum quidam coniecturam inclinationis collegerūt ex persona secunda indicatiui modi presentis temporis. Maxima uero pars e uocali ante re infinitiui terminationē. Alemanicæ linguæ coniugationum formulæ cōstitui possent

possent iuxta uocales uel diphthōgos imperatiui, *fach* / *heb* / *schrīb* / *louf* / *buw* : quibus adijcerentur suæ diphthongi, *wārch* / *bieg* / *heiß* / *hōz* / *kouf* uel *kauß* uariata dialecto, *flüch* / *flüch*. Refert etiā an consonās simplex ponatur, an gemina. Ex quibus nascitur inter inclinandum discrimen. Haud ab similiter Hebræi coniugationis indicium colligunt ex literis, quibus scribitur primitiuum, prout obseruatione cognitæ sunt per coniugationē perdi, mutari, repeti, aut firmiter gradu persistere. Vnde formulis inclinationū indita sunt etiā nomina, ut alia dicantur integra, alia defectiua, alia supprimētia elementum, alia literam geminantia, alia quadrata. De numero autem

INSTITVT. GRAMMAT.

coniugationum seu classium siue ordinū contrahitur inter grammaticos, quū uiam inflectendi eandem proponant. Mihi rem exactius consideranti plana & optimam rationem sequens distinctio formularū inclinandi uidetur, quā Moses Kimhi fermè secutus est, ut octo ponantur classes atq; coniugationes. Prima esto uerborū perfectorum, quæ literas substantiales tenacissime retinet, nec ullam finit desciscere, ut **וָיָשִׁיב** uisitauit. Sunt autem quæ nec primam radicalem habent iod uel nun, nec ultimā he, nec aliud eiusmodi sequentium coniugationum. Secūda uerbis à nun incipiētibus assignetur, quod inflectendo sæpe occidit, ut **וָיָאֲרַם** accessit, **וָיָאֲרַם** accede, **וָיָאֲרַם** admo-
uit.

uit. Tertia debetur literã primam
 iod habentibus, quæ interdũ per-
 ditur, interdũ in uau permutatur,
 ut ירד descendit, ירד descende, חוריר
 deduxit. Cum his aliquid cogna-
 tionis est primã literam aleph ha-
 bẽtibus, ut אמר dicã pro אומר &
 ארסית addã pro ארסית. Quarti or-
 dinis sunt uerba mediam radicis
 uau habentia, ut ברן intellexit, ברן in-
 telligens, ברן erudiuit. Quibus
 propinqua censentur nõnulla per
 iod uel aleph circa mediũ scripta,
 ut ריח odoratus est, קאם surrexit.
 Est tamen alia conditio istorum,
 quã literam uau habentiũ, quan-
 doquidem litera iod uel aleph nõ
 natura, sed quodã casu inest ipsis.
 Nam ab origine prima istis elemẽ-
 tis scripta, inter inflectẽdum haud

INSTITVT. GRAMMAT.

amittunt, ut אִיב simultaneous gessit,
 אִיב־אִיב haufit. Ad quintū ordinem
 pertinent, quæ in he definunt ple-
 runq; intercidēs, interdum in iod
 uel thau euanescens גִּלְהִי reuelauit,
 גִּלְהִי reuelarunt, גִּלְהִי reuelauit fœ-
 mina, גִּלְהִי reuelastis. Horum na-
 turam sapiunt in aleph terminata,
 ut קָרָא uocauit, קָרָאת uocauisti, au-
 ribus sonum aleph nihil sentienti-
 bus. Sexto in ordine collocantur
 secundam radicis literam geminan-
 tia, quæ interdum integra existūt,
 sæpissime uero duplicatā literam
 abijciunt, ut סָבַב סָבַב circumiue-
 runt, סָבַב circumiisti. Quæ primam
 & secundā, uel primam & tertiam
 similes habent, non sunt eiusdem
 generis, ut עָלַע deglutiuit, עָלַע per-
 rexit. In septimā classē pertinent
 simul

simul à iod uel nun incipientia, &
 in he desinentia, ut interdum per-
 dant & primam & nouissimam li-
 teram iuxta consuetudinem supe-
 rius expositarum cōiugationum,
 ut דָּרַךְ direxit, דָּרַךְ dirige: in quo so-
 lum res de substantia superest, sic
 נָכַח percussit, נָחַח percutite. Quæ imi-
 tantur elementum aleph alterutro
 in latere habentia, אָמַח coxit, אָחַח co-
 quam, יָרַח timuit, יָרַחַח timuimus.
 Octauū ordinis cēsentur, quæ con-
 stant quatuor literis substantiali-
 bus, idēq; diuerso modo. Vel enim
 finguntur ex superiorum coniuga-
 tionum uerbis una uel duabus li-
 teris duplicatis, ut נָפַל & נָפַלֵּל cecidit,
 גָּלַל & גָּלַלֵּל rotauit, uel primo-
 genia sunt quandoq; nulla repeti-
 ta litera, ut בָּרַסֵּס proruit suū ritu.

INSTITVT. GRAMMAT.

His accensentur, quæ duabus literis geminatis euadunt quinque literarum, ut תַּמְרֵי תַּמְרֵי intumuit sicut fermentum.

Ad extremum illud est in genere notandum, quædam uerba exsistere in pluribus ordinibus non uariata significatione, quemadmodum Latini dicunt feruere & feruere, lauere ac lauare. Id Græcorum sermo frequenter admittit. Multa quoque huius generis collegit Dauid Kimhi, ut in secundo libro indicabitur. Quam licet interim uocare coniugationis heterosim, ut סָחַח & סָחַח desijt, נָקַח & נָקַח accepit, יָלַח יָלַח יָלַח יָלַח יָלַח iuit, נָתַח & נָתַח dedit. Proin quoties uerbum dandi, uel accipiendi, uel ambulandi suis literis truncatum occurrit,
non

non iam ad radicem לקח aut חלך
reducere par est, quæ in perfectio-
rum formula inclinatur, sed ad
themata illa, quæ primas literas æ-
mittunt.

CONIUGATIO SIVE RE

ctius forma uel species.

ALtera conditio uerborū כוון
structura seu ædificatio dici-
tur, nimirum quòd per eam uerba
extruantur, & per uarios habitus
tum uocis tum significationis mul-
tiplicia fiant. Nostris placuit uoca-
bulum coniugationis, quod nor-
mam declinationis Latinis repræ-
sentat. Magis fortasse quadraue-
rit appellatio formæ, uel speciei,
uel significationis, uel deriuatio-
nis. Complectitur enim duas uer-

bi qualitates, quæ in literatorū disci-
 plina ferè dicuntur forma & ge-
 nus: quæ planè uidētur species seu
 formę deriuatiuorum, quibus uer-
 borum proprietas et modus signi-
 ficandi uariat, ut $\alpha\gamma\gamma$ in primitiua
 specie significat, secutus est: muta-
 ta specie $\alpha\gamma\gamma$ infectatus est signat,
 ut frequētatiuum appellari possit.
 Iterumq̃ transformatum $\alpha\gamma\gamma$ ex
 actiuo redditum est passiuum: qđ
 Græce melius reddi potest $\alpha\epsilon\delta\iota\omega$
 $\kappa\tau\alpha\iota$, id est persecutionē tolerauit.
 Hic quoq̃ non probe cōuenit in-
 ter grāmaticos super numero for-
 marum, alijs quinq̃ ponentibus,
 alijs nouem, alijs septem, plerisq̃
 octo ponentibus. Quorum ratio-
 nes alibi referā totum hunc locum
 penitus discutiens, in quo uel ma-
 xima

xima uis et copia sermonis Hebraici reposita est. In presentiarum satisfuerit nouisse, per hoc uerborum accidens proprietatem & significationis modum transfigurari. Cæterum subducta ratione septem uidentur omnino species præponendæ, quarum uim celebriorem, quam uerbis accommodant, pro incipientium eruditione hic tradam, absolutiorem discussionem posteriori libello reseruans.

PRIMA uocatur leuis, in qua uerbum simpliciter significat actiue aut neutraliter. Sub qua forma dictiones ferme in lexica sunt relata, ut **פָּעַל** fecit, **שָׁגַע** accessit, **יָדַע** nouit, **בִּין** intellexit, **עָשָׂה** egit **וָאָ** totondit, **יָנַח** inclinauit. Similia sunt hæc Latinis uerbis formæ perfectæ a-

INSTITVT. GRAMMAT.

ctiui aut neutralis significatus. Ple-
runcq; sunt primogenia, interdū,
ut supra dictum est, à nomine de-
ducta, ut ab חָכֵם .i. sapiēs deriuatū
uolunt, חָכֵם sapienter egit.

SECUNDA uocatur nipheal à no-
bili uerbo ad hunc modum figura-
to נִפְעַל, in qua uerba significant
proprie pati. Formatur autem per
nun formatiuā literam capiti præ-
fixam, נִבְרַח intellectus est, נִפְקַח uisi-
tatus est.

TER TIA uocatur piel, & grauis,
& dageffata: quæ formatur uoca-
liū mutatione, punctiq; dages im-
pressione, si media radice litera sit
capax eius puncti, ut נִפְתַּח. Qd'
si media litera dages repudiet, sub
prima litera tzere longa uocalis in
uicem illius supponitur. In hac for-

ma talem uim adsumūt uerba, ut si
 gnificent agere uehemēter ac mul-
 tum, unde consequatur opus du-
 raturū, בָּרַךְ uberrime fortunauit,
 פָּתַח uiribus totis aperuit, adeoq̄
 per uim effregit, ut in posterum
 haud temere claudatur. Quædam
 in prima forma neutraliter signifi-
 cantia, hic euadunt actiua transiti-
 ua, לָמַח lætus fuit, שִׂמְחָה exhilara-
 uit. Verba quarti ordinis habentia
 mediã literam uau, tertiam radi-
 calē geminant, קָוַם surrexit, קָוַמִּים
 erexit.

QVARTA pual uocatur, & sem-
 per significat passiuè, actiuo tertiæ
 speciei existente. Formatur etiam
 ut superior, mutatione uocalium
 thematis & dages mediæ radiceis
 inserto, modo nō respuat: alioqui

INSTITVT. GRAMMAT.

longum punctum ad primam radicis positum supplet defectū apiceis, פָּרַר planissime uisitatus est, שָׂמַח exhilaratus est, בָּרַךְ fortunatus est locupletissima benedictione. Verba quarti ordinis eodem modo formantur ad hanc significationem passiuam, quo ad proximam actiuam, geminata uidelicet ultima radicis litera. In hoc differentia est, quòd actiuum habet uocalem tzere, passiuū habet pathah, קִוְּמַם erectus est.

QVINTA uocatur à uerbo nobiliore הִפְעִיל hipheil. A nostris nominatur etiam secundo transitiuā, & à uī significādi, fecit facere. Verba nancq; in ipsam deducta, si fuerint prima origine neutra, fient transitiuā: sin fuerint transitiuā in forma

forma primitiua, hic bis transitua
 euadunt, ut per medium efficiens
 inferatur affectio, uel ut crassius di
 cam, significant impellere atq; adi
 gere aliquem ut agat, & omnino
 authorē esse operis. Formatur au
 tem per he radici præfixum, & iod
 ante ultimam substantiæ literā in
 sertum, ut שׁוּב reuersus est, הַשׁוּב
 reduxit, שָׁמַר custodiuit, הַשָּׁמַר fe
 cit custodire, hoc est, non quidem
 ipse custodiuit, sed uel imperio uel
 precibus, uel precio, uel alio quo
 uis pacto effecit, ut alius custodiret,
 אָכַל comedit, הַאָכַל fecit come
 dere, hoc est, author comedendi
 fuit uel cibos subministrando, uel
 suadendo, uel ad edendū inhor
 tando.

SEXTA haphēal dicta proximæ

INSTITVT. GRAMMAT.

actiuæ passionē recipit. Eius quæq; li-
tera est formatiua he, sed cum alijs
uocalib. ut בָּץ intellexit, הָבִיץ eru-
diuit, הָרָבִיץ eruditus est, הִכָּרַת excidit,
הִכָּרַת הִכָּרַת fecit excindere, הִכָּרַת factus
est excindere uel excindi, hoc est,
quorundam opera procuratū est,
ut extirparetur.

SEPTIMA uocatur hithpaal, & re-
ciproca, & retransitiua. Passio em̄
reflectitur in agens, ut pariter acti-
ue atq; passiuē significet uerbum,
idemq; sit agens atq; patiens. Quā
energiam una uoce exprimere omni-
bus linguis negatum est, nisi quæ
cognitionem propiorem habent
cum Hebræa. Coguntur autem al-
terius sermonis homines uti uer-
bo & pronomine. Quod em̄ Lati-
ni dicunt, mortem sibi consciuit,
Heb.

Heb. promptissime dicit **התמותה**
 hoc est, interfecit se uel moerore,
 uel laqueo, uel fame, toxico, ferro.
 Procreatur ex thematis substãtia,
 si cõiugationis piel infinitiuo cha-
 racteristicæ literæ **ת** præfigantur,
תָּ infinitiuus est terciæ formæ,
 quæ piel & dageffata nominatur.
 Inde fit **התפטר**, uel **התפטר** uisitauit
 seipsum siue à seipso uisitatus est.
 Prima radicis etiã dages adsumit,
 si una istarũ sex fuerit **בפת**. Infi-
 nitiuus terciæ formæ **בִּפְתִּי** est. Vnde
 de huius formæ trahitur uerbum
התברך seipsum benedixit, **קומים**
 erigere significat à **קום** surrexit,
התקומים seipsum erexit. Fit etiam
 metathesis characteristicæ thau, ut
 post primam literam substãtialem
 inseratur, si quatuor istarum una

INSTITVT GRAMMAT.

fuerit שרש, ut מַשְׁתַּחֲוִיָּה custodiuit
seipsum, seu cauit sibi: quod aures
magis probant, utpote ἔμφωνότ' ἴσθι,
quàm מַשְׁתַּחֲוִיָּה.

OCTAVA nominatur quadrata,
quam formari putant in omnium
ordinũ uerbis litera uau post pri-
mam thematis infulta, ut מַשְׁתַּחֲוִיָּה lite-
ris quatuor expressum. Cæterum
ui et modo significãdi nihil dissen-
tit à tertia forma & quarta, in quibus
duratio effectus & perpetui-
tas intelligit̃. Nec temere aliud uer-
bum iuxta istam speciem declina-
tum offendes, quàm ordinis quar-
ti, ut litera duplicata uicem gerat
puncti dages. Proinde non absur-
de istam formã sub prioribus con-
cludũt solertissimi ludæorũ magis-
tri, ut uerbis mediã literam essen-
tialem

tialem uau habentibus eadem sit,
 quæ aliarum classium uerbis tertia
 uel quarta.

Hactenus formas septem expos-
 sui pro captu prima rudimēta pos-
 nentiū in Hebraico sermone, quibus
 uerba transformantur in uar-
 ios significationū habitus, in qui-
 bus non raro enallage contingit,
 ut in secūda, uel tertia, uel quinta,
 uel septima forma idem significetur,
 quod in prima, præsertim in
 uerbis carētibus parēte, aut à neu-
 tralibus prognatis, ut פָּרַח prælia-
 tus est, צָמַח germinauit, פָּרַח pro-
 iecit, פָּרַח orauit. Penitius tamen
 rem considerantibus, & in his &
 in similibus natura speciei, quam
 induerunt, apparebit.

Sub hoc uerborum accidente com

prehendi speciẽ & formã satis iam
 liquet, adde genus etiam uerbi, ut
 mos Latinus appellare obtinuit.
 Omne uerbum enim uel primiti-
 uum est, uel deriuatiuum. Prima
 uerborum forma pleruncq; est ori-
 go uocis, ut species primitiua co-
 gnominari possit. Cæterum siue
 primogenitũ uerbum sit siue à no-
 mine prognatum, aut actionem si-
 gnificat quæ intra agens consumi-
 tur, aut in aliud extenditur. Prioris
 generis Hebræi uocant exeun-
 tia uerba, Latini actiua transitiua,
 ut שָׁמַר custodiuit, שָׁבַר confregit.
 Posterioris generis uerba dicuntur
 Iudæis stãtia, Latinis neutra, Græ-
 cis $\alpha\upsilon\tau\omicron\pi\alpha\delta\iota\iota$ per se passiuua, ut שָׁכַח
 iuit, שָׁבַת sedit, שָׁנַח dormiuit. Dor-
 miat enim quis etiã Endymionis
 somnum,

somnū, nemo tamen præter illum
 qui dormit, aliquo modo afficit.
 Vnde à stantibus uerbis iuxta re-
 rum naturam passiuua nō possunt
 rite fingi, ut **נִחַל** figurate id sonat,
 quod **חל**. Germani etiam id uer-
 bi uoce passiuua enunciant, **Er ist**
gangen. Tertia & quarta forma
 exhibent nobis frequentatiua. Re-
 liquas autem deriuatorum species
 Latini, Græci, aut Germanici ser-
 monis, ut inchoatiua, desyderati-
 ua, diminutiua, imitatiua, non nisi
 uerborum circuitu eloquuntur, ut
מוחל חמות incipit calere, pro inca-
 lescit, **חפץ לבתוב** appetitum habet
 ad scribēdum, pro scripturit, **מועט**
שורר parum canit, pro cantillat,
חלך ברוד אביו ambulat in uia pa-
 tris sui, pro patrizat.

INSTITVT. GRAMMAT.

TEMPVS ET MODVS.

Modum & tempus duo uerborum accidentia sub unum nomen concludunt ludæi זמן , qđ definitionē atq; determinationem sonat, maxime temporis. Ea sunt numero sex, præteritum, præsens, medium, imperatiuus, infinitiuus siue origo, & futurum. Quidam curiosius quàm diligētius tria dumtaxat, præteritum, imperatiuum, & futurum appellatione uerbi designantur, reliqua tria nominibus accensent; Quæ cōtrouersia est alterius temporis & loci. Nūc enunciationes uerbi haud inepte in sex discrimina distinctas aperiam, Latini sermonis consuetudine adhibita. Sex enim istis siue modis siue designationibus Hebræi eloquuntur

tur non incōmode, quicquid Ro-
 mani & Græci tanto agmine tem-
 porum & modorū, præfenti, præ-
 terito imperfecto, perfecto, plusquæ-
 perfecto, indefinito, futuro, indica-
 tiuo, imperatiuo, subiunctiuo, pre-
 catiuo, potēiali, infinitiuo, gerun-
 dio, supino, participio, & si quis al-
 lius est præter illos. Differentia ue-
 ro modi à tempore uidetur, si na-
 turæ institutū in loquendo intuea-
 mur, quòd tempus (ut nomen præ-
 se gerit) definit actiones an præ-
 terierint, ane instent, an futuræ
 sint: Modus autem habitū & qua-
 si propositum loquentis designat.
 Aut enim quid fiat, quid factum
 sit, quid impendat, enunciamus,
 aut iubemus, aut desyderiū & uo-
 tum nostrū prodimus, quid fieri

INSTITVT. GRAMMAT.

placeat, aut actionem actioni con-
ferimus, aut rem cum actione con-
cretam producimus, aut actionem
significamus nullis personarū &
numeri circumstantiis implicitam.
Quos animi conatus uariis locu-
tionibus istæ cultissime linguæ præ-
dunt: sacrum eloquiū uerbis par-
cum, rebus stipatum & densum,
pauculis enunciationibus omne
illud efficit.

Ordine naturæ primum locum
obtinere præteritum, quod usu &
uirtute refert nostrum præteritum
indicatiui modi. Aliquoties etiam
præteritum imperfectū, aut plusquā
perfectū, quod deprehendere oportet
ex toto sermonis textu, quem
admodum uerbum וִיבִרַח uisitauit
Gene. xxi, refert præteritum im-
perfe-

perfectū: Dominus autē uisitabāt
Saram, Esdræ 1. præteritum per-
fectum: Ipse uisitauit me, Ruth 1.
plusq̄ perfectū: Quoniã uisitaue-
rat dominus populum suum.

Præsens una uoce omnibus per-
sonis accommodatur sicut partici-
pia Latinorum & Græcorum, ut
uarie aptatū orationi primam se-
cundam tertiamq̄ personam uer-
bi temporis præsentis exhibeat in
actiua & passiua significatione, ut
קִיִּימְךָ custodiēs uel ego custodio,
tu custodis, ille custodit, קִיִּימְךָ פו-
λασόμεν & qui custoditur, uel custo-
dior, custodiris, custoditur.

Medium peculiariter nominare
placet, quod insigniore uerbo ap-
pellant Paul, quū superior etiam
modus præsentis tēporis medium

INSTITVT. GRAMMAT.

dicatur à grammaticis . Significat autē passiuē licet à solis actiuis descendat, effectu pendēte inter præteritum præsens & futurum tempus, ut בית בתי domus extructa est tiamnum superstes & nimirū duratura in posterū. Quibus respondent Latinorum, & Græcorum, Germanorumq; participia præteriti temporis passiuæ significationis, necnon uerbalia nomina, quæ passionem innuunt, קראט uocatus κεκλημένον siue κλητὸς, cui olim inditum est nomen, & adhuc retinet. Sed קראט uocatus fuit quondam, & iam actio expirauit.

Imperatiuus perinde usui est Hebræis atq; Latinis, קראט uisita. Nec solū imperat, sed precatur etiam, קראט rem feliciter geras, ut res

gi acclamatur, uel serua obsecro.

Infinitiuus sine personarum, temporis, numeri, aut sexus discrimine agere uel pati significat, **בְּקָרָה** uisitare, **בְּקָרָה** uisitari. Cum hoc loquendi modo familiariter consueuerunt literæ quatuor **בְּבָלֵם**, quibus in capite affutis mira elegātia & breuitate ludæi exprimunt, q̄d gerundijs, supinis, & subiunctiuis cæteræ nationes loquuntur. Præcipue gaudet literæ lamed præpositione, quæ ex abundantia sæpissime adiicit, **לֹא אֶבְלֵ לְשִׂאָה** non poterō ferre. Infinitiuus gerundium absq̄ præpositione interdum pollet, hoc est, seruare oportet, **בְּקָרָה** in uisitādo siue inter uisitandum, dum uisito, quum uisitem, quum

3 INSTITVT. GRAMMAT.

uifitarem, quum uifitauero, & deinceps per omnes personas, & numeros ad finem pronomine affixo, בקראי quum ego uoco, בשבך In conuertendo dominus captiuitatem Zion, facti sumus consolati, hoc est, dum conuerteret captiuitatem. Hunc Hebraicum Græci feliciter exhibent, qui articulis & præpositionibus ante infinitiuum positis, & casu uerbi postposito ita loquuntur, ἐπιπέσει κύριον πρὸς αἰχμαλωσίαν σιῶν. וְשָׁבָה לְאֵלֹהֵינוּ אֶת־שְׁבוּתֵנוּ אֶת־שִׁבְיֵנוּ אֶת־שִׁבְיֵנוּ אֶת־שִׁבְיֵנוּ ad uisitandum, uisitatum, gratia uisitandi, ut uisitet, ut uisitaret, וְשָׁבָה לְאֵלֹהֵינוּ אֶת־שְׁבוּתֵנוּ אֶת־שִׁבְיֵנוּ אֶת־שִׁבְיֵנוּ secundum uisitandum, iuxta uisitandi actionem, quum uisitaret, וְשָׁבָה לְאֵלֹהֵינוּ אֶת־שְׁבוּתֵנוּ אֶת־שִׁבְיֵנוּ à uisitando, uisitatu, eo quòd uisitasset, postquam uisitauerat, ex uisitando, magis quàm uisitando, & similia,

similia, prout circumstantiæ dicta-
bunt, iam præpositione mem tem-
pus insinuante, iam causam, iam cō-
parationem & excessum.

Futurū usu conforme nostro fu-
turo existit וִיבֹרֵךְ uisitabo, וִיבֹרְכֶם
uisitabunt, וְיָבֹרֵךְ uisitabere. Non
raro locutionem optādi exhibet,
וְיָבֹרֵךְ ueniat, dies domini uidelicet,
ut Esaias in persona impiorum di-
cit. Deprecandi etiam uim habet,
וְיָבֹרֵךְ ne des, siue ne dederis. Mo-
dum quoq; potētialem exprimit,
terminū oceano statuit, quem nō
præteribit, seu præterierit, hoc est,
præterire non poterit. Ponitur ui-
ce præteriti imperfecti, uice impe-
ratiui, uice coniunctiui. Super qua
heterosi modorum sic notandum
est. Perfrequens est Israëliticæ lin-
g.

INSTITVT. GRAMMAT.

guæ futura ponere uice præteritorum, & contra, coniunctione uau istam permutationē administrante. Si enim præteritis anteponatur cum uocali scheua aut schurek, uertit in futura, accētibus etiam ex penultima in ultimam translatis, ut **שמרתי** custodiui, **שמרת** & custodiam. Sin futuris præfigatur coniunctio uau cū uocali pathah, aut kametz ante aleph, reducuntur in præteritū, ut **דיבר** & dixit, **דיברתי** & benedixi. In narrationibus autem citra conuersiuae particulae additamentum antecedens uerbum in suam naturam pertrahit succedens uerbum, quando sermo longius protrahitur de re eadem, ut futurum retrahatur in præteritum, contraq; præteritum in futuræ tempus

pus promoueatur. Non raro futurum præter istas duas rationes loco præteriti usurpatur maxime imperfecti. Supplet quoque imperatiuum, qui nec tertiam personam præsentis habet, nec futuri ullam enunciationem; ut necessitate futurum uice imperatiui sæpissime trãssumatur. Infinitiuus autem quum solutus sit à circumstantiis, opportune collocari potest pro personis omnibus utriusque numeri omnium temporum seu modorum. Præter hæc, prophetæ non solum iure oratorio, sed licentia propemodum poetica tempus pro tempore, modumque pro modo usurpant. Quod præsens locus in quem incideris, admonitum iam haud difficulter edocebit, ut cernas imperatiuum loco

futuri quandoq; positum, quandoq; aliam uicissitudinem introductam ornandi & grauius dicendi gratia.

Si quis iam cupiat rem Latinam aestimare cum Hebræa, liquidum est, sex modis Hebraicæ linguæ uarie adhibitis illud uniuersum expediri, quod aliæ linguæ tot modis & temporum distinctionibus exprimunt. Neq; uero ista utriusq; sermonis comparatio superuacanea uidetur. Indicatiui præteritum perfectum, imperfectum, plusq; perfectum unicum præteritum Hebraici idiomatis repræsentat: cuius naturam, ut supra demonstrabatur, futurum quoq; æmulatur. Præteritum etiam imperfectum periphrasticis redditur ad præsens tempus, adsum-

adsumpto uerbo substantiuo, ut fuit ascendēs, pro ascendebat. Præsens tempus uerbi & participium uno Heb. linguæ modo enūciantur, וּקְרָא, uocans, & uoco, uocas, uocat &c. Futurū tempus planissime nostro respōdet. Imperatiuus secundam personam præsentis continet: reliqua per futurum resartuntur. Optatiuus per futurum & imperatiuum suppletur, aut circuitu uerborū etiam per infinitiuum, מִי יִתֵּן לִי רְאוֹת, quis dabit uidere, pro utinam uideam, uel ô si uideam. Coniunctiuus aptissime per infinitiuum exprimitur. Interdum & per futurum & præteritum subiunctiuæ orationes enunciantur, וּבָא אֵלַי וְאָמַרְתָּ לִּי, Et uenit ad me, et dixi ei, pro, quum uenisset ad me,

INSTITVT. GRAMMAT.

illi dixi. Gerūdia & supina in modo
 di infinitiui natura cōprehenduntur.
 Participium à nostris separatim tractatum
 Hebræi ut modum actionis enunciandæ uerbo sub-
 dunt, קורא uocans, קרא uocatus,
 וקרא qui uocatur.

NUMERVS.

NVmeri uerborum duo sunt,
 singularis, ut פֶּקַדׁ uisitauit:
 pluralis, ut פֶּקְדוּׁ uisitarunt, אומר
 dicens, אומרים dicentes.

PERSONA.

QVum in omni sermone tria
 consyderētur & concurrāt,
 is qui loquitur primum, secundo
 is ad quem sermo uertitur, tertio
 de quo dicitur, Hebræi quoq; tres
 perso-

personas habent, sed non ordine collocatas nostro, nec uocatas ex ordine impositis nominib. Quam enim uocamus tertiam personam, ipsi locutionem ad non apparentem appellant, וִיִּשְׁתָּחֶוּתֵי uisitauit: quam secundam nos, ipsi locutionem ad præsentem seu inuentum, וִיִּשְׁתָּחֶוּתֵי uisitauisti: quam nos primam personam ut originem sermonis uocamus, ipsi uocant locutionem de se uel ad seipsum, וִיִּשְׁתָּחֶוּתֵי uisitaui. De impersonalibus aliâs dicetur.

GENVS.

Non hic generis appellatione utimur, ut quum uerbi significationes genera dicuntur actiua, neutra, passiuua, deponentia, communia, quæ ad formæ seu speciei

INSTITVT. GRAMMAT.

tractatum spectant. Sed genus accipimus, ut in nominibus, pro sexus discrimine. Hebraicus namque sermo pro suo more sexū dirimit in uerborum quoque personis, quæ res ambiguitatem sepiissime tollit. Sunt autem genera tria, masculinum, foemininum, commune. Persona loquētis, quam nos primam uocamus, semper est cōmunis generis, ut וִישַׁבְּטִי uisitauī, וִישַׁבְּטִי uisitauimus. Similiter tertia pluralis præteriti temporis, וִישַׁבְּטוּ uisitarūt tam foeminæ quàm mares. Aliās in secunda & tertia persona sexus distinguitur, וִישַׁבְּטִי uisitasti mas, וִישַׁבְּטִי uisitasti foemina.

FIGVRA SEV COMPOSITIO.

Verba Hebraica nō coalescūt præpositionibus, eo quòd litteris

teris præpositiuis alioqui multifariam utentes sæpe in ancipitem significationem inciderent, sed iungunt præpositiones ad casum uerbi, ut *לְהִיבֵל הַלֵךְ* iuit ad templum, pro adiit templum, *מִהִיבֵל הַלֵךְ* ex templo iuit, pro templo egressus est. Interdum præpositio *κατ' ἀφαιρέσεως* ablata extrinsecus intelligitur, *בְּאֵי עִיר* iuit in urbe, ad urbem, ex urbe. Traduntur autem à grammaticis *מורכבות* composita & anomala, quæ conflantur ex duabus radicibus seu primitiuis, uel ex duobus uerbi accidentibus, quorum uim & significationem pariter gerunt. Ex duobus uerbis compositum uidetur *מִקְלָלֵי* Ierem. xv. ex *קלל* maledixit, atq; *קלה* uilipendit. Significat ergo quantum illa

INSTITVT. GRAMMAT.

oratio : Contemptui habet me, si
 mulq̄ conuitijs infectatur. Ex dua
 bus uerbi qualitatibus conflatur,
 ut ירדו Psal. vii. quod coagmen
 tatum uidetur ex ירדו persequer
 tur primæ formæ, & ירדו infecta
 bitur grauis formæ seu frequenta
 tiuæ. Significat igitur miro cōpen
 dio loquendi, persequetur & quis
 dem uehemēter laxisq̄, ut dicitur,
 habenis infectabitur. Quædā iun
 cta uolunt ex compluribus, ut lob
 xxvi. מרשן, ubi æditio Latina ha
 bet, Qui ligat aquas in nubibus
 suis, Hebræis authoribus consutū
 ex tribus מרשן שריוני existit. Prop
 rietatem et usum compositorum
 breuiter aperui, sed quantum insti
 tuto nostro iam sufficiat. In etymo
 logicam nanq̄ partem rectius per
 tinere

tinere existimo, quàm in hanc canonicam. Dauid Kimhi & Abraham à Balmesch parcius illa attigere, alij silentio prætereunt. Helias proprium librū illis anomalis & perplexis uocibus dicauit.

Verbi naturam hæcenus aperui & quidē fufius, dum rationem habeo corū, qui uel præceptoris uocalis non habent copiam, aut à magistro sunt perperā instituti. Alioquin artis deliniamenta perstringens rem paucis absolueret. Nempe omne uerbū prima positione scribi tribus aut quatuor literis: ex tribus autē illis substantialibus elementis aut nullum moueri, aut primum, aut medium, aut ultimum. Vnde nascuntur octo normæ seu ordines inflectendi uerba: prima

ut **פָּקַד**: secunda, ut **נִגַּשׁ**: tertia, ut
עָרַע: quarta, ut **בָּרַץ**: quinta, ut **גָּלַה**:
 sexta, ut **סָבַב**: septima ut **נִטַּח** et **וָרַח**:
 octaua, ut **גָּלַל** & **בָּרַסַס**. Cuius-
 cunq; autem ordinis atq; declina-
 tus uerbum sit siue per se creatum,
 siue à nomine satum, in prima po-
 sitione actiue significat uel neutra-
 liter, à qua significatione torqueri
 potest per sex species seu formas,
 ut in summa septem existant cum
 primogenita: prima, ut **פָּקַד** uisita-
 uit: secunda, ut **נִפְקַד** uisitatus est:
 tertia, **פָּקַד** uehementer uisitauit:
 quarta, **נִפְקַד** uehementer uisitatus
 est: quinta, **פָּקַד** fecit uisitare: se-
 xta, **נִפְקַד** factus est uisitare: septi-
 ma, **פָּקַד** seipsum uisitauit. Iam
 in actiua uoce existūt sex modi elo-
 quendi actionem, in cæteris non
 totis

totidem. Præteritum, ut **בִּיקַר** uisita
 uit: Præsens, ut **בִּיקֵר** uisitans: Me
 dium, ut **בִּיקַרְתָּ** uisitatus: Imperati
 uus, ut **בִּיקֹר** uisita: Infinitiuus, ut
בִּיקֹר uisitare: Futurum, ut **בִּיקְרָה**
 uisitabo. In singulis modis duo
 sunt numeri, excepto infinitiuo:
 singularis, ut **בִּיקַר** uisitauit: plura
 lis, ut **בִּיקְרוּ** uisitarunt. In utroq; nu
 mero tres distinctæ personæ sunt,
 in præterito & futuro: loquens, ut
בִּיקַרְתִּי uisitauit: ad quam fit sermo,
 ut **בִּיקַרְתָּ** uisitasti: de qua fit sermo,
 ut **בִּיקַר** uisitauit. Imperatiuus unã
 habet secundam personam. Reli
 qui tres modi omnium persona
 rum cõmunes sunt una uoce. Iam
 secunda & tertia persona sexũ ua
 riant inter masculinum & foemini
 num, ut **בִּיקַר** uisitauit mas: **בִּיקְרָה**

INSTITVT. GRAMMAT.

uifitauit foemina. Prima persona promifcui fexus eft. Porrò uerba conflantur interdum uel ex duobus uerbis, uel ex duobus accidentibus.

Nunc tibi exempli gratia proponam uerbū ordinis primi, ut conſpicuum fiat, quomodo per literas feruiles accidentia uerbi ex radice defleſtantur. In ſecundo autem libro exactius omnium ordinū formulas uelut in tabula deſcribam, ex qua cognoſcatur, ut literarum naturaliū interitu & permutatione, punctorumq; uocalium differentia diſcriminentur. Accentus acutus eſt in ultima ſyllaba exceptis perſonis his, quæ notatæ ſunt in priori ſyllaba.

Vera

VERBUM PERFECTVM

ordinis primi פָּקַד.

FORMA PRIMA SIGNIFI-
cationis actiuæ.

PRæteritum פָּקַד uisitauit mas,
פָּקְדָה uisitauit foemina: פָּקַדְתָּ
uisitasti mas, פָּקַדְתָּה uisitasti foemi-
na: פָּקַדְתִּי uisitauit mas uel foemi-
na. Et pluraliter, פָּקְדוּ uisitarunt
seu mares seu foeminæ: פָּקַדְתֶּם ui-
sitastis mares, פָּקַדְתֶּן uisitastis foe-
ming: פָּקַדְנוּ uisitauimus mares uel
foeminæ. Literæ formatiuæ in cal-
ce affiguntur præteritis uel singu-
læ uel binæ.

Præsens פּוֹקֵד uisitans uel qui ui-
sitat mas, פּוֹקְדָה uel פּוֹקְדָת uisitās,
uel quæ uisitat foemina. In plurali
פּוֹקְדִים uisitantes mares, פּוֹקְדוֹת uí

INSTITVT, GRAMMAT.

fitantes foemine. Masculinum formatur per holem post primam litteram radicis insertum. Foemininum & pluralia insuper in fine litteras formatiuas adsumunt.

Medium formatur à radice uau cum schurek ante ultimam radicis interiecto. Foemininum & pluralia superaddunt etiam seruales litteras, פִּקְוֹר uisitatus פִּקְוֹרָה uisitata. Pluralia פִּקְוֹרִים uisitati פִּקְוֹרוֹת uisitatae.

Imperatiuus formatur ex radice mutatis punctis: Foemininum uero & pluralis numerus in calce adsciscunt seruales litteras, פִּקְוֹר uisitamas פִּקְוֵי uisita foemina. Pluraliter, פִּקְוֹרֵי uisitate mares, פִּקְוֹרָה uisitate foeminae.

Infinitiuus sine numeris & personis,

sonis, sine discrimine generis uoce coincidit fermè imperatiui secūdae personę **בְּקָרָה** uisitare uel **תִּקְרָה**. Et cum literis præpositiuis **בְּקָרָה** in uisitando, **בְּקָרָה** iuxta uisitandum, **לְקָרָה** ad uisitandum, **מִקְרָה** à uisitando.

Futurum semper formatur ab infinitiuo seu imperatiui secūda persona masculinì generis, præfixis literis quatuor **אֵינָן**. In fine quoque foemininū & pluralia sibi easdem literas in calce attrahunt, quas habent in imperatiuo modo, **אֵקְרָה** uisitabo cōmunis generis: **תִּקְרָה** uisitabis mas, **תִּקְרִי** uisitabis foemina: **יִקְרָה** uisitabit mas, **תִּקְרֶה** uisitabit foemina. Coincidunt secūda masculina, & tertia foemina in eundem exitum. Pluraliter,

INSTITVT. GRAMMAT.

וִיִּשְׁתַּבְּחוּ uisitabimus: תִּשְׁתַּבְּחוּ uisitabi
tis mares, יִשְׁתַּבְּחוּ uisitabunt mares:
תִּשְׁתַּבְּחוּן uisitabitis & uisitabūt foe
minae.

Habes iam omnes uerbi caracte
rísticas literas, quibus in fine aut
principio appositis personæ, nu-
merus, genusq̃ discernuntur, cu-
iuscunq̃ formæ aut ordinis uer-
bum sit. In sequentibus unum hoc
attendas, quomodo puncta uari-
entur. Hoc autem perfrequēs est,
ut κατὰ πρῶτον personæ masculi-
næ uel communes he superfluum
adsciscant פִּקְדוֹתָא uisitasti, אֶפְקְדָא
uisitabo, אֶפְקְדָא uisitabimus. Ter-
minata in ה & iod nun adsciscunt
וִיִּשְׁתַּבְּחוּ uisitabūt mares, תִּשְׁתַּבְּחוּ uis-
sitabis mulier. Fœminina in thau
exeuntia, ut iod interdum adsu-
munt,

munt, ita he formatiuam pluralis
 κατ' ἀρχαίαν perdunt, וִיִּשְׁבְּתִי uisitatus
 וְיִשְׁבְּתִי sedens foemina, וְיִשְׁבְּתִי
 uisitabitis foeminae.

SECUNDA FORMA PASSIVAE SI-
 gnificationis, quæ deriuatur
 à radice nun præposito.

Præteritū וְיִשְׁבְּתִי uisitatus est uel
 fuit, וְיִשְׁבְּתִי uisitata est uel fuit:
 וְיִשְׁבְּתִי pluralia וְיִשְׁבְּתִי:
 וְיִשְׁבְּתִי וְיִשְׁבְּתִי וְיִשְׁבְּתִי.

Præsens in pucto kametz à præ-
 terito abludit וְיִשְׁבְּתִי qui uisitatur,
 וְיִשְׁבְּתִי uel וְיִשְׁבְּתִי quæ uisitat. Plu-
 ralia וְיִשְׁבְּתִי וְיִשְׁבְּתִי.

Medium in uerbis passiuæ signi-
 ficationis non formatur, quemad-
 modum nec in uerbis neutralibus
 primæ formæ.

INSTITVT. GRAMMAT.

Imperatiuus. In imperatiuo, in fi-
nitiuo, & futuro nun characteristi-
ca huius formæ excidit, quam ob-
rem elementū primum substantia-
le dages postulat. Est autē hīc im-
peratiui litera formatiua he הַפְּקֹד
uifitare mas, הַפְּקֹדִי tu foemina de-
bes uifitari. Pluralia, הַפְּקֹדוּ uifita-
mini mares, הַפְּקֹדְנָה uifitamini foe-
minæ.

Infiniti. הַפְּקֹד uifitari. Et cum li-
teris suis כַּהַפְּקֹד in uifitādo כַּהַפְּקֹד
לְהַפְּקֹד מוֹהַפְּקֹד.

Futurū אֶפְקֹד : תִּפְקֹד תִּפְקְדִי : יִפְקֹד
הַפְּקֹד Pluralia נִפְקֹד : תִּפְקְדוּ : יִפְקֹדוּ :
הַפְּקֹדְנָה.

TERTIA FORMA FREQUENTA-
tiua significationis actiuæ, quæ for-
matur mutatione punctorum.

Prætes

PRæteritum פָּקַד uehemēter ui-
 sitauit mas, פָּקְדָה eximie uisita-
 uit foemina : פָּקְדָה : פָּקְדָה : פָּקְדָה
 Pluralia פָּקְדוּ : פָּקְדוּם פָּקְדוּן פָּקְדוּי

Præsens formatiuam literã habet
 mem prepositã sicut et V. forma et
 septima. מִפָּקְדָה uel מִפָּקְדָה
 Pluralia מִפָּקְדוֹת .

Medium punctis, nō literis dif-
 fert à præsentis. מִפָּקְדָה uehemēter
 uisitatus מִפָּקְדָה אוּ מִפָּקְדָה Plural.
 מִפָּקְדוֹת .

Imperatiuus פָּקְדָה פָּקְדוּ Pluralia
 פָּקְדוּ פָּקְדוּנָה .

Infinitiuus : פָּקְדָה : כִּפְקֹד : כִּפְקֹד
 לִפְקֹד : מִפְקֹד .

Futurū אֶפְקֹד : תִּפְקֹד תִּפְקְדוּ יִפְקֹד
 תִּפְקֹד Pluralia נִפְקֹד : תִּפְקְדוּ יִפְקְדוּ :
 תִּפְקְדוּנָה .

10 INSTITVT. GRAMMAT.
 FORMA QVARTA, QVAE FIT
 etiam sola mutatione pun-
 ctorum, caeterum passiv-
 ue significat.

PRaeteritum פִּקְדָה : פִּקְדָה
 פִּקְדָה : פִּקְדָה Pluralia פִּקְדוּ
 פִּקְדָה פִּקְדוּ : פִּקְדוּ.
 Praesens פִּקְדָה Plural. פִּקְדוּ
 פִּקְדוּ.

Mediū pro natura passiuorum
 non habet, nec Imperatiuum.

Infinitiuus quoq; raro in usum
 uenit פִּקְדוּ, cum literis praepositi
 uis בכלם nullo pacto.

Futurū אֶפְקֵד : תִּפְקֵד הִפְקֵדוּ : יִפְקֵד
 תִּפְקֵד . Pluralia אֶפְקֵדוּ : תִּפְקֵדוּ :
 תִּפְקֵדוּ.

QVINTA FORMA SIGNIFICATIO-
 nis transitivæ per mediū agens,
 quæ

quæ formatur per he præpositum, & iod insertum.

PRæteritum הַפְּקִידָה : הַפְּקִידָה
Plural. הַפְּקִידוֹת הַפְּקִידוֹת הַפְּקִידוֹת

הַפְּקִידוֹת : הַפְּקִידוֹת הַפְּקִידוֹת : הַפְּקִידוֹת

Præsens. Hoc tempus & mediū
cum futuro formatiua literam he
perdunt מִפְּקִידָה אוּ מִפְּקִידָה
Pluralia מִפְּקִידוֹת מִפְּקִידוֹת

Medium מִפְּקִידָה אוּ מִפְּקִידָה
Plural. מִפְּקִידוֹת מִפְּקִידוֹת מִפְּקִידוֹת

Imperatiuus הַפְּקִידָה uel הַפְּקִידוֹת

Pluralia. הַפְּקִידוֹת הַפְּקִידוֹת הַפְּקִידוֹת

Infiniti. הַפְּקִידוֹת : הַפְּקִידוֹת : הַפְּקִידוֹת

Perditur & formatiua litera in hoc modo
בַּפְּקִידוֹת : לַפְּקִידוֹת : מִפְּקִידוֹת
pro בַּפְּקִידוֹת .

Futurum אֶפְקִיד אוּ אֶפְקִיד : אֶפְקִידוֹת

אֶפְקִידוֹת : אֶפְקִידוֹת אֶפְקִידוֹת : אֶפְקִידוֹת

INSTITVT. GRAMMAT.

הַפְּקִידוֹ : יַפְּקִידוֹ : תַּפְּקִידָנָה .

SEXTA FORMA PASSIVAE SIGNIFICATIONIS, cuius formatiua littera est he præpositum.

PRæteritū הַפְּקִידָה : תַּפְּקִידָה : הַפְּקִידוּ
 : הַפְּקִידוּ Plural. הַפְּקִידוּ : תַּפְּקִידוּ
 הַפְּקִידִים : תַּפְּקִידוֹתָם : הַפְּקִידוֹתָם .

Præsens. Quorundam grāmaticorum opinione huic formę deest præsens tempus. Moses tamen Kimhius nō incelebris author ait extare adhūc modū הַפְּקִידָה
 Pluralia הַפְּקִידוֹת הַפְּקִידוֹת

Medium et Imperatiuus defiuut sicut in quarta forma.

Infiniti. denicq; הַפְּקִידוּ uel הַפְּקִידוּ cum literis præpositiuis haud usu uenit. Sed & futurum minus frequentatum est.

Futus

Futurū אֶפְסָר׃ תִּפְסָר׃ תִּפְסְרוּ׃ יִפְסָר׃
 תִּפְסָר׃ Plural. תִּפְסָרוּ׃ תִּפְסְרוּ׃ יִפְסְרוּ׃
 תִּפְסְרוּנָה׃

SEPTIMA FORMA SIMVL ACTI-
 uæ & passiuæ uocis non uicissim
 ut cōmunia & media Latinorum
 & Græcorum. Ea fingitur præpo-
 sitis literis ה ה׃.

PReteritū אֶפְסָר׃ הִתְפָּסַר׃ seipsum uisita-
 uit, הִתְפָּסְרוּ׃ seipsam uisitauit,
 הִתְפָּסַרְתָּ׃ teipsum uisitasti, הִתְפָּסְרוּתָּ׃
 teipsam uisitasti : הִתְפָּסְרוּתִי׃ meipsū
 uel meipsam uisitauī. Pluraliter,
 הִתְפָּסְרוּ׃ seiplos aut seipsas uisita-
 runt, הִתְפָּסְרוּתְכֶם׃ uosiplos uisitastis,
 הִתְפָּסְרוּתְכֶן׃ uosipfas uisitastis, ה
 הִתְפָּסְרוּנָה׃ nosiplos aut nosipfas ui-
 sitauimus.

Præsens. He characteristicæ exci-

INSTITVT. GRAMMAT.

dithic & in futuro, ut supra dictū
est, מִתְפַּקֵּד מִתְפַּקֵּדָה uel מִתְפַּקְּדָה
Pluralia, מִתְפַּקְּדִים מִתְפַּקְּדוֹת

Medium huic locutioni deest,
quia passiuam significationem in
se amplectitur.

Imperatiuus coincidit cum præ-
terito sicut & infinitiuus תִּתְפַּקֵּד
Pluralia, תִּתְפַּקְּדוּ תִּתְפַּקְּדוּנָה

Infiniti. תִּתְפַּקֵּד . כִּתְפַּקֵּד כִּתְפַּקְּדוּ
לִתְפַּקֵּד מִתְפַּקְּדוּ

Futurū : תִּתְפַּקֵּד תִּתְפַּקְּדוּ
תִּתְפַּקְּדוּ תִּתְפַּקְּדוּנָה Plu. תִּתְפַּקְּדוּ
תִּתְפַּקְּדוּנָה

Quam alij posuerunt octauam
coniugationem seu formam qua-
dratam, formatiuis literis imitatur
tertiam & quartam speciem post
primam radicis holem infarto, ut
בִּינָה Præteritum, Imperatiuum &
Infini

Infinitiuum. Præsens מְבוּי, Medium מְבוּי, Futurum אֲבוּי. Passi uū fiet mutato tzere in patha, Præteritum בוּי, Infinitiuum בוּי, Futurum אֲבוּי. Ad hunc modum quidam putarunt figurari omniū ordinum uerba. Qui rectius æstimaunt rem, dicunt pprie quarti ordinis uerba, quibus est media litera substantialis uau, habere hunc declinatum in quarta & tertia forma. Quum igitur fuerit deuētum ad tabulam coniugationum, hanc quadratā collocabo in ordine uerborum quarto habentiū uau medium elementum substantiæ.

Consequens est, ut de nomine explicetur, quod breuiter potest incipientiū studio proponi, subtiliorib, in secundū tractatū reiectis.

INSTITVT. GRAMMAT.
DE NOMINE.

Nomen ut aliæ linguæ in
artem cōprehensæ, ita He
bræorum sermo id accipit
pro uoce, quæ rem significat, pprie
aut communiter, uel actionem si
ne tempore, ut Abraham, uir, cur
sus, uocatio. Nominis accidentia
ea fermè constitui possunt, in quæ
& Latini proprietatem nominis
distribuerunt, ut sint istæ condi
tiones, Qualitas, cui subijciēt com
parationis ratio, species, genus, nu
merus, casus, figura seu cōpositio.

QUALITAS.

Varie secant nomen Heb. grā
matici, & copiose hunc locū
nonnulli exequunt, non adeo ma
gno pretio operæ, si quid iudico.
Nos

Nos rem simpliciter & nude consideremus. Qualitas in hoc consistit, quòd nominū aliud substantiuum est, aliud epitheton siue adiectiuū. Epitheton more Hebraico, & naturæ quoq; decreto dicitur omne adiacens inherensq; aut connexum, ut est cum re, uel ut logici loquuntur cum subiecto concretum. טוב bonus, גדול magnus, מלך rex, אחד unus, שני secundus, יהודי Iudæus. Substantiua rem, personā, aut actionē per se denomināt, ארץ terra, חרן Charrae, אדם Adam uel homo, אהבה dilectio. Eorum alia sunt propria hominibus aut locis, alia sunt communia pluribus ob naturæ similitudinē, ut יעקב Iacob, חכם sapiens, פרת Euphrates, נהר flumen. Qualitas

tem aut quantitatem significantia
 ex epithetis, augentur quidem &
 minuuntur, sed non habent gra-
 duum comparationis tres distin-
 ctas uoces. Qua inopia laborant
 linguæ ex Romano sermone cor-
 ruptæ, ut periphrasticôs eloquan-
 tur comparatiuum et superlatiuū,
 uelut Gallica dicēs, plus bon plus
 bonum, tres bon ter bonum, pro
 melius & optimum. Ita quoq; lu-
 dæi uerborum inopia circumuen-
 ti comparatiuū exprimunt per po-
 sitiuum posita præpositione mem
 ad rem quæ superatur, טוב מזהב
 Bonū ab auro, hoc est, melius au-
 ro. Sic per מזהב quod magis signifi-
 cat, circumloquuntur comparati-
 ui gradus enunciationem. Super-
 latiuum similiter eloquuntur posi-
 tiuo

tiuo subiectis particulis significãti
 bus excessum, טוב מכל bonus ab
 omnibus, uel טוב על כל bonus su
 per omnes, id est optimus omniũ.
 Eandem uim habet geminatio no
 minis, רע רע malum malum, pro
 pessimo, מלך מלכים rex regum
 pro excellētissimo rege. Sed usum
 linguæ Israëliticæ in proferenda
 cõparatione aliãs fusius edifferã.

SPECIES.

DVplex est species nominis.
 Aut enim nomina ab alio de
 scendunt, quod pleruncq; fit: aut
 primogenita sunt. Alterum uoca
 tur שם קודם nomen ab origine,
 ut ארץ terra: alterum שם נגזר no
 men defectum seu deriuatum, aut
 deductitium. Deriuatiua nascun

tur è stirpe uel sola punctoꝝ mu-
 tatione, ut **זָבַח** maçtauit, **זֶבַח** uicti-
 ma: uel additione literarũ istarum
וְהָאֲמֹנִתִּי, uel unius uel plurium, ut
שָׁמַר custodiuit, **מִשְׁמָרָה** custodia.
 Vbi iam acrioris iudicij est, nomi-
 na conformia uoce, significandi ui-
 & proprietate propinqua nosse,
 ueluti quòd formata per literã iod
 adiectiuorum nostratiũ ferè signi-
 ficationẽ gerunt **צַדִּיק** iustus, **אַבִּיר**
 robustus, **חַסִּיד** benignus: quòd
 detracta à medio uerbi per assu-
 mentum literæ he actionem signi-
 ficant **מַעֲלָה** actio, **תְּרוּסָה** excisio:
 quòd præfixo mem deriuatiua lo-
 cis plerisq; diligentius discussis, in-
 strumentum significare inueniun-
 tur, **מִזְבֵּחַ** altare instrumentũ, per
 quod conficitur uictima. Quæ no-
 minum

minum analogia si obseruetur in linguis quibuslibet, haud sanè pœnitendum fructum adferet. Nos ea de re in secundo libro, si dominus spiritum uitalem concesserit, aliquid mouebimus. Hic enim res admonendi excitandiq; gratia fuit duntaxat delibanda. Quæ à radicibus defectiuus oriuntur: aut mutatione uocalium sola deformantur, ut דשק durus: aut literarū detrimento, ut לל illusor à לל : aut istis characteristicis uarie in capite medio atq; sine assumptis, ut משא pōdus uel onus, à משא . תקרה spes siue expectatio à קרה .

G E N V S.

Genera nominum duo sunt, Masculinum, ut מלך rex, Fœ

mininū, ut מלכה regina. Quinque
 obseruata sunt citra delectum iam
 masculinis iam foemininis adiun-
 gi יר ויה שמש בן משה. Ea rectius
 us dubia quàm communia uoca-
 bimus. Genera nominum cogno-
 scendi uia est per rei significatæ na-
 turam, aut per usum authorum.
 Nam quæ sexum masculinum aut
 foemininū designant, eiusdem ge-
 neris censentur, uelut אב pater ma-
 sculinum, אם mater foemininum.
 Cæterum quando res significata
 sexum distinctum non habet, ad-
 iunctum adiectiuum aut uerbum
 aut pronomē arguet genus illius,
 ut זרע semen cognoscitur mascu-
 lini generis, quoniam quidem Ge-
 nes. iij. adiungitur ei pronomē
 הוא, & uerbum שרית masculini ge-
 neris.

neris. Masculina epitheta mouen-
tur in foemininum adsumpta in fi-
ne litera he. גדול magnus, גדולה
magna, מלך rex, מלכה regina.

Quaedam usus non agnoscit, sed
in foeminino genere alia uox usur-
patur, עבד seruus, שפחה ancilla,
nō autem עבדה serua, sicut nec an-
cillus dicitur quomodo ancilla. Foe-
minina quorum masculinum desi-
nit in iod, uti solent gentilia & nu-
meralia ordinis, terminantur non
tam in he quā in ה, ut שני secundus,
שניה secunda. Et יהודי ludæus,
יהודיה, uel יהודית ludæa. In alijs
terminatio non satis certum est in-
diciū generis.

N U M E R V S.

Numeri nominum tres sunt,
singularis unum denotans,

n iij

דרך uia: Pluralis indicans plura,
 דרך דרך uia: Dualis pertinēs ad res
 natura binas, aut quadam ratione
 dualitatem continentes, ut דרפנים
 duæ uiaē seu biuium, עינים oculi,
 מלקחים forceps, id est, acceptabu-
 lum ferri propter duos dentes. Sic
 in numeralibus quibusdam אלת
 unum mille, אלפים bina millia,
 אלפים multa millia.

CASVS ET DECLINATIO.

DEclinationes nominū distin-
 guere secūdam literas uaria-
 biles & puncta uocalia, ut quidam
 fecerūt, magis pertinet ad rem grā-
 maticam onerandam, q̄ rei usum
 indicandū. Et quod de isto nego-
 tio utiliter præcipit, rectius ad spe-
 cierum explicationē attinet, q̄ de-
 clinas

clinationis. Cæterū discrimina de
 clinationis in hoc uersant, q̄ mas-
 sculina nomina fiunt pluralia ם
 in fine adsumpta: Foeminina uero
 per ם adsumptā, ut םלמ reges,
 םלמ reginæ. Sed libet hanc re-
 gulam grauiissimi theologi uerbis
 eloqui, ut plus honoris habeatur
 huic nostræ disciplinæ, quā in gra-
 uissimo genere literarū sacrarum
 introducere tanti fuit sanctissimis
 atq̄ doctissimis uiris. Sic em̄ præ-
 cipit diuus Hieronymus in edisse
 rēdo ij. ca. Osee super uerbo Baa-
 lim. Vbicunq̄ in fine Heb. sermo-
 nis ם syllabam legimus, numero
 plurali est, genere masculino; ubi
 aut̄ ם, numero plurali, genere foe-
 minino. Ergo Seraphim & Che-
 rubim plurali intelligimus numes

ro genere mascul. Sabaoth autem quod interpretatur militiarū uel exercitiū siue uirtutum, numero plur. genere foeminino. Hæc Hieronymus. Cæterum dualis numerus citra sexus discrimen definit etiam in ים præcedente uocali pathah, עינים oculi, בְּרִבְתַּיִם genua. In constructione uero genitiui & pronominis mem ablato pluralis numerus fit in iod, ut מְלָכִים reges יְרִבְתַּיִם latera bina, מְלָכֵיהֶם reges eorū מְלָכֵי אֶרֶץ reges terræ, יְרִבְתֵי אֶרֶץ latera arcæ. Iam uero non lateat esse quædam heteroclita, quæ sub uoce plurali masculinorū sint foemina, & contra, ut אֲבוֹת patres, נְשִׁים mulieres. De quibus alijsq; speciebus heteroclitorū in secundo libro commodius dicetur.

Casibus

Casibus autem in utroque numero nequaquam variantur Heb. nomina, sed literis duntaxat in capite adsumptis uelut articulis obliqui manifestantur. Id quod usu uenit Germanis & Latina lingua corrupte utentibus. He itaque genitiui nota est, quæ & alijs omnibus casibus cum articulo suo præfuitur certificandi aut emphaseos gratia. Lamed datiuus est, sed & interdum possessionis. Mem accusatiuus est, rarius ablatiuus comitem significans. Sed & nominatiuo præfigitur alicubi.

Vocandi particulae sunt he litera ו & similes. In hunc igitur modum deducuntur nominis flexus. וי אדא uiri, וי אדא uiro, וי אדא אדא uirum, וי אדא אדא a uiro. Et pluraliter וי אדא uiri, וי אדא אדא uirorum, וי אדא אדא.

uiris, **אִישׁוֹת** uiros, **אִישׁוֹת** à uir
 ris. Cæterū quia gignendi & accu
 sandi casus facile cognoscuntur ex
 contextu sermonis, sæpicule absq̃
 articulo efferuntur. Datiuus & ab
 latiuus non temere carent suis ar
 ticulis.

FIGVRA SEV COMPOSITIO.

Figuras nominū duas licet con
 stituere, simplicem & compo
 sitam. Simples uoces sunt **אֶרֶץ** ager
מֵלֵא plenus, unde componitur
אֶרֶץ מְלֵא ager cultus & ferax. No
 men **שַׁעֲטָנָה** quod significat uestē
 duplicē ex lana & lino cōtextam,
 trium uerborum compositione lu
 dæi autumant coaluisse **שַׁעֲטָנָה**
 & **אֶרֶץ**. Propriorum nominum in
 gens turba compositam figurā ha
 bet **בְּנֵימִין** Beniamin filius dextre,

אֶרֶץ

אֲבֹתַי pater multitudinis interprete spiritu sancto in epist. Pauli ad Rom. & in historia Geneseos. Appellatiua non ita sunt multa בְּלִיַּאל Beliaal contumax & proteruus, id est, absq; iugo, צֶלֶם־מָוֶת umbra mortis, id est, densissime et plusq; Cimeriæ tenebræ.

Redegi uim nominis in pauca, sic tamē, ut illis perceptis nō multa insuper desideret studiosus. Nūc uelut auctariū adijciā illud, quòd nomina & uerba inter se permutantur κατ' ἐναλλαγῆναι. Infinitiuus enim sæpe loco nominis usurpatur, presens quoq; uerbi & mediū, quoties temporis designationem deserunt, in nominis uerbalis naturā cōmigrant, ut שֹׁפְטֵי־אֶרֶץ iudicantes אֲרָץ שֹׁפְטֵי iudices terræ. Rursus

nomina uicem gerunt illorū modorum, præsertim neutralis significationis, ut **חָפֵץ** appetēs seu cupidus pro **חֹפֵץ**, quod usus respuit. Sic **קָטָן** paruus pro **קָטַן**, quod à consuetudine remotum est.

DE DICTIONE.

Tertium genus uocum Hebraicarum cōplectitur pronomina, aduerbia, præpositiones, conjunctiones, & interiectiones, quas partes orationis secluso uerbo & nomine appellant communi uocabulo **מַלְא** dictionē aut particulam indeclinabilē, ut **אֲנִי** ego, **אֵיךְ** ubi, **עִם** cum, **אִם** si, **אֶבֶן** amabo, **אֵי** heu. Quæ per se nihil significāt animo, uerum ad coniungēda nomina & uerba colligandasq; inuicē partes orationis deseruiunt. Nec est ope

ræ pretiū curiosius istas uoces in-
 uariabiles distiguere in classes mo-
 re Latino aut Græco, quando qui-
 dem nihil de ipsis singulatim præ-
 cipi queat. Sed hoc in uniuersum
 de ipsis decernit, ut significata par-
 ticularum indeclinabilium ex di-
 ctionarijs & usu legēdi perdiscan-
 tur, earumq; constructio & ordo,
 quibus uerbis adhæreant & qua
 parte, priorēne an posteriore, quē
 admodum ꝛꝫ precatia dictiuncu-
 la gaudet uerbo imperatiui modi,
 cui postponat. Si quis tamen hæc
 discriminata uelit, promptum est
 illud facere quibusuis rudimento
 grammatico initiatis. Nempe uo-
 ces Hebraicæ distribuātur in clas-
 ses, in quibus continentur Latinæ
 aut Græcæ uoces, quæ interpretan

tur Hebraicas . Ita uocabimus אֲנִי
 pronomen, אֵיךְ aduerbiū, עַל præ-
 positionem, וְ coniunctionem,
 וְיָ & וְיָ interiectiones. Prono-
 mina trium personarū genere nu-
 meroq̄ uariantur . אֲנִי ego , אַתָּה
 nos utriusq̄ generis . In cæteris di-
 stinguitur sexus, אַתָּה & אַתָּה tu אַתָּה
 וְיָ uos, הוּא ille הִיא illa, אֵלֶּה isti.
 Sed & hæc in dictionarios sunt re-
 lata . Illud autem nō est indignum
 quod adijciatur, Hebraicam lin-
 guam haud ita flexilem & sequa-
 cem, ut ab adiectiuo trahatur ad-
 uerbium sono leuiter immutato.
 Quam penuriam resarciunt nomi-
 ne substantiuo uel adiectiuo inter-
 dum cum litera præpositiua in lo-
 cum aduerbiij posito, ut בְּמַהֲרָה in
 festinatione, בְּמַשְׁפָּט festinanter,
 in

in iudicio ꝑ legitime ac rite, לְבַטָּח
 ad spem pro confidenter aut secu-
 re, בְּבִינָה secundum intelligentiam
 pro sapienter. Cuiusmodi multa
 usurpāt Latini & Græci non tam
 necessitatis gratia, quàm elegan-
 tiæ atq; festiuitatis, de industria,
 ex improuiso, ex abundanti, in
 procliui, ad plenum: & similia.

Ad hunc ordinem dictionum
 annumeranda uidentur insepara-
 bilia pronomina, quæ ludæis di-
 cuntur חֲכֻמֹּת connotantia. Vna
 enim istarum sex literarū uel dua-
 bus simul in fine appensilibus om-
 nium personarum, & generum, et
 numerorū pronomina exprimun-
 tur. Quæ in hunc modum licet
 distinguere.

INSTITVT. GRAMMAT.
PRIMAE PERSONAE.

Sing. י גי Plur. נה Cōmunis gen.

SECVNDAE PERSONAE.

	ה	כִּם	Maf. ge.
Sing.		Plur.	
	ה	בִּן	Fœ. ge.

TERTIAE PERSONAE.

	ו ו הו ה	הם ם מו	Maf. ge.
Sing.		Plur.	
	ה ה ה ה	הו ו	Fœ. ge.

Hæc autem primitiuorum, possessiuorum, relatiuorum, & reciprocorum usum præbent: sic ut nominibus affixa ferè possessiua sint, cum uerbis & indeclinabilibus dictionibus, nunc primitiua nūc relatiua pro sermonis exigentia. Interim lector diligens attendat

dat animū, quæ persona male co-
 hæreat uerbo iuxta rationē signi-
 ficatus, nimirum primæ personæ
 pronomen aut secundæ, cum uer-
 bo eiusdem personæ, ut **בְּקָרְתִּי**
 uisitauī me inepte dicitur, quum in
 forma hithpaal una uoce possit ex-
 primi **וְהִתְבַּרְתִּי** me ipsum uisitauī.
 Obseruandum etiam, ut he finalis
 mutetur in thau accedente prono-
 mine subiunctiuo, utq̄ puncta uo-
 calia permutentur, **הוֹרָתוֹ** lex
 eius uel sua, **דְּבָרִי** uerbum,
 uerbum meum, **דְּבָרַי** uerba mea,
דְּבָרֵינוּ uerbum nostrum, **שָׁמְרוּ** cu-
 stodiuit ipsum, **שָׁמְרוּנִי** custodi me.
 Sic cū indeclinabilibus **אֵצְלִי** apud
 me, **עִמִּי** mecum, **לְמַעַנְךָ** propter
 te, **אֵינִי** ubi tu. Et cū articulis **לִי** mi-
 hi, **אֵתִי** me, **בְּנִי** uel conduplicato

INSTITVT. GRAMMAT.

mem מִמֶּנִּי à me, לָנוּ nobis, מִמֶּנֶּנּוּ
 à nobis. Possessio non nisi uerbo-
 rum circuitu exprimit שְׁלִי quod
 ad me promis, שְׁלָנוּ quod ad nos,
 pro nostrum uel nostri. His finiti-
 mæ sunt literæ præpositiuæ מִשָּׁה
 מִבְּלָב multiplex certe ac uaria su-
 pellex. Sed eæ reseruantur ad indi-
 cem libri sequentis de usu literarū
 seruilium, sicut & in superioribus
 admonui. Hæc enim de lectione,
 usuq; literarū aduētitiarum ad in-
 clinationes uocū, nec non de par-
 tibus orationis Hebraicæ in præ-
 sens sufficiant, ut in priore libro.

Nunc ad secundum librū transi-
 bo rediens ad inītia, & eodem or-
 dine, qui seruatus est in priore tra-
 ctatu, explicabo de linguæ Palæ-
 stinæ usu ac proprietate, leuius qui-
 dem

dem perstringens, quæ iam plene aperteq̄ satis uidentur exposita, latius autem tradens, quæ rudiū institutioni usq̄ huc minus conueniebant. A literis igitur, quæ appellantur Hebræis אֲלֶפֶת, id est, notæ, incipiendum est tanquam ab elementis.

PRIORIS LIBRI FINIS.

ERRATA.

Folio xiiiij. uoces bellæ, &c. lege uoces belle cōpostæ & emblemata tessellata.

xxv. libro de doct. lege libris.

xl. b. שָׁרָה lege שָׁרָה.

xliij. ficol lege Fichol.

lxx. b. חֶלֶךְ lege חֶלֶךְ.

lxx. b. חֶבְרִית lege חֶבְרִית.

lxxi. b. נְרִצָּה lege נְרִצָּה.

xcviij. b. עֵינַיִם lege עֵינַיִם.

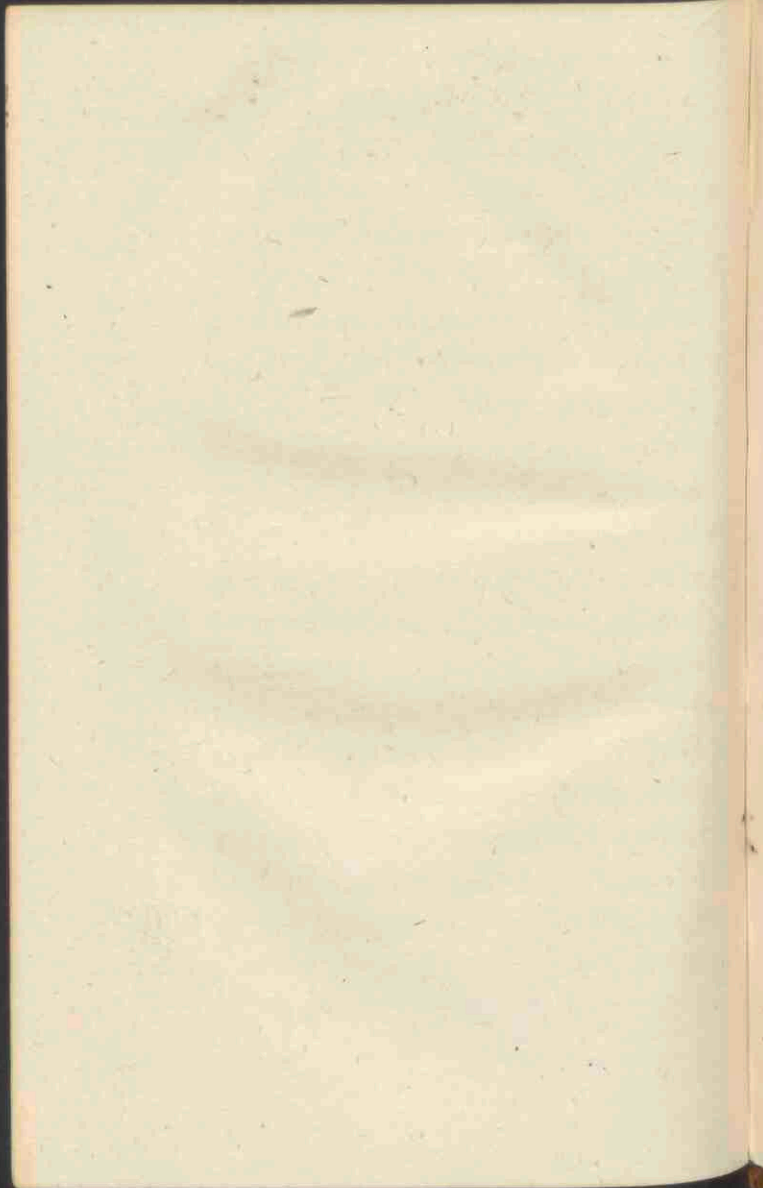
SAVED TAYLOR

1787

1788

1789
1790
1791
1792
1793
1794
1795
1796
1797
1798
1799
1800
1801
1802
1803
1804
1805
1806
1807
1808
1809
1810
1811
1812
1813
1814
1815
1816
1817
1818
1819
1820
1821
1822
1823
1824
1825
1826
1827
1828
1829
1830
1831
1832
1833
1834
1835
1836
1837
1838
1839
1840
1841
1842
1843
1844
1845
1846
1847
1848
1849
1850
1851
1852
1853
1854
1855
1856
1857
1858
1859
1860
1861
1862
1863
1864
1865
1866
1867
1868
1869
1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

19

DE VSV TABVLAE

CONIVGATIONVM

BIBLIANDRI.

Nil est commodius in tra-
dendis artium principijs,
quàm rem compendiarìa
demonstratione oculis subiicere.
Quapropter uisum est generalissi-
mum quoque canonem inflectendi
uerba Hebraica in angustiore ta-
bula proponere, ut euidenter in ea
conspici queant temporum modo-
rumque defectus, literarumque interi-
tus, adiectio, mutatio, & punctorum
euariatio. Secundo autem libro re-
ctius indicabuntur specialia & ano-
mala perque metaplasmos figurata
in literis & punctis. Verbi gratia
in punctis uariant quedam uerba,
ut יָהוָה & יְהוָה dicantur sicut יְהוָה

P

Et in futuro אֶשְׁבֵּב sicut אֶפְקֹד. Et
אֶשְׁאֵל sicut אֶגַּשׁ. In imperatiuo שְׁבֵב
& גַּשׁ sicut פְּקֹד & גַּשׁ. Literæ ue
ro gutturales amant ... & - pro
simplici scheua, ut אֶעֱבֹד dicat pro
אֶעֱבֹד. In fine quoq; heth & ain ad
dilatandū literę sonum adsumunt
pathah. Sic אֶשְׁאֵל dicitur sicut פְּקֹד
& אֶשְׁמִיעַ sicut פְּקֹד. Iam quoties
grammatica ratio postulat dages
literis inscribi, si eo loco אֶחָדָּעַר oc
currant, quoniã illud punctum re
spuunt, antecedentis literę uocalis
breuis uertitur in longã, hirek in
tzere, pathah in kametz, kibutz in
holem aut schurek. Vnde בְּרַךְ pro
nūtiatur pro בְּרַךְ sicut פְּקֹד & בְּרַךְ
sicut פְּקֹד & בְּרַךְ sicut פְּקֹד. Cæte
rum per metaplasmum sæpissime
breuis uocalis penultimæ syllabæ
uertitur

T A B V L A E.

uertitur in longam, ut stabilior sit numerus clausule. Multo enim firmitus est & auribus etiã gratius, adde q̄ distinctionē sententiæ audientibus indicat, quū dicitur, ישמרה potius q̄ שמר & שמר q̄ שמרה. Postremo appensilia pronomina in fine causam præbent, ut puncta uocalia uariantur, ueluti שמר fit שמרי custodiuit me, & שמרה fit שמרהי custodi me.

Non minor & in literis tum substantialibus tum accessorijs euariatio est. Nam he formatiuū in fine scemī. uertitur in thau per constructionē, ut פקדה fit פקודה & פקדה fit cum pronomine פקדתה. Iam uerba interdum excrescūt adiectis literis, interdum detractioe minuunt. Et enim uau & iod seruien

tes, in fine adsumunt nun quandoque κατὰ παραγωγήν, ut יִתְקַדֵּוּ & תִּתְקַדֵּוּ. Masculina uero & cōmunia adsciscunt he, ut אֲשַׁבְּרָה contēram שִׂמְחָה lætare. lam & uerba defectiua non raro imitantur perfecta, ut quū נִטְוֵשׁ dicitur sicut גִּישׁ, & יִרֵד sicut יָרַד et אֲנַבֵּחַ sicut אֲרַע pcutiã. Contrà seruilis litera he interdum à principio, interdum à fine abiicitur, ut exēpli causa קִרְאוּ pro קִרְאֵה & לְהַתְקַדֵּר pro לְהַתְקַדֵּר. Porrò quoties litera geminatur nō modo in uerbis geminantibus substantias lem literam, ut סַבַּב, uerumetiam quum seruilis cōcurrit cum essentiali eadem, semel potest abiici, ut סַבַּב pro סַבַּב, & סַבַּב pro סַבַּב. Et בִּינְנָה pro בִּינְנָה dages in nun posito ut amissæ literæ uestigio. Simi
liter

liter אָבֵב fit semel thau abiecto
 אָבֵב. Hæc autē & id genus, ut an-
 te monui, ad secundum librū per-
 tinent. In tabula duntaxat rectam
 inflectendi formam comprehen-
 di decuit, quam tenens bona fide,
 itemq̄ rhetoricas transformandi
 formulas studiosus suo pte inge-
 nio deprehendet pleraq̄ inæqua-
 lia & enormia.

Discessi autem prudens à ludæis
 in ordinanda tabula non tam at-
 tendens Latinam cōsuetudinem,
 q̄ Hebraicæ analogiæ deriuatio-
 nes, ut ex his duabus causis ordine
 mutato non parum facilitatis ne-
 gotio accedat. Cōiugationes per
 septem formas seu species primū
 digestæ sunt propter communem
 formationem & significandi pro-

DE VSV TABVLAE.

prietatem. In singulis autem formis deinceps ordines, classes seu coniugationes, ut Latini appellāt, subsequuntur. Quæ à latere dextro & sinistro in tabula notatæ sunt. In summa parte assignati sunt modi & tempora, mox numeri & personæ, deinde genera, quæ ita per tabulam totam dirigunt, ut in summa linea uerbi **וְדַבַּר** & infima **וְדַבַּר** literæ formatiuae positæ pariter omnibus formis & coniugationibus eiusdem lineæ descendens inferuiant.

FINIS.

THE HISTORY
OF THE
CITY OF
LONDON
BY
W. BARNETT

IN TWO VOLUMES
LONDON
Printed and Sold by
W. BARNETT
1733

